

MTÜ VIRUMAA
KOOSTÖÖKOGU

MTÜ VIRUMAA KOOSTÖÖKOGU TEGEVUSPIIRKONNA STRATEEGIA KOOSTAMINE AASTATEKS 2023-2027

Lisa 1. Tegevuspiirkonna
sotsiaalmajanduslik analüüs

Sisukord

SISUKORD	1
1 SISSEJUHATUS JA METOODIKA	2
2 ORGANISATSIOON	3
2.1 TEGEVUSRÜHM JA LIIKMESKOND	3
2.2 JUHTIMINE JA TÖÖKORRALDUS	3
2.3 KOOSTÖÖ JA VÕRGUSTUMINE	5
2.3.1 VIKO piirkonna võrgustike arendamine	5
2.3.2 Koostöö teiste LEADER-tegevusrühmadega	7
2.3.3 Rahvusvaheline koostöö	8
3 TEGEVUSPIIRKOND	9
3.1 PIIRKONNA SIDUSUS	10
3.2 RAHVASTIK	10
3.3 PIIRKONNA SOTSIAALMAJANDUSLIKUD NÄITAJAD	20
3.3.1 Töötus ja tööhõive	20
3.3.2 Omavalitsuste finantsid ja tulubaas	25
3.3.3 Rahulolu avalike teenustega	27
3.3.4 Kodanikuühendused ja -aktiivsus	27
3.4 PIIRKONNA MAJANDUSE JA ETTEVÕTLUSE ÜLEVAADE	28
3.4.1 Olulisemate sektorite näitajad	31
3.4.2 Turismi valdkond	33
4 PERIOODI 2015–2022 ANALÜÜS	35
4.1 JAGATUD TOETUSTE ÜLEVAADE	37
4.2 EESMÄRKIDE JA MEETMETE SIHTTASEMETE TÄITMINE	38
4.2.1 E1. Töökohtade ja uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete kasv	39
4.2.2 E2. Kasvanud võimekus piirkonna turistide teenindamiseks	40
4.2.3 E3. Piirkond kasutab nutikaid energialahendusi	40
4.2.4 E4. Kogukonna ettevõtlikkushoiakute, silmaringi ja oskusteadmiste taseme tõus	41
4.2.5 E5. Noorte ettevõtlikkushoiakute, silmaring ning oskusteadmiste taseme tõus	41
4.3 MEETMETE RAKENDAMINE	41
4.3.1 M1. Mikroettevõtluse arendamine	42
4.3.2 M2. Turismiteenuste ja –toodete arendamine	42
4.3.3 M3. Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine	43
4.3.4 M4. Piirkonna kompetentside tõstmine	43
4.3.5 M5. Noorte aktiveerimine ja kaasamine	44
4.4 TAOTLUSTE ÜLEVAADE	44
4.5 RAHULOLU VIKO TEGEVUSE JA TOETUSMEETMETE KORRALDUSEGA	45
4.5.1 Rahuolu organisatsiooni tegevusega	45
4.5.2 Rahuolu toetusmeetmete ja taotlusvoorude korraldusega	48
5 ARENGUVAJADUSED JA -POTENTSIAAL	49

1 Sissejuhatus ja metoodika

LEADER-programmi toetusrahade kasutuselevõtuks perioodil 2023–2027 peavad kohalikud tegevusgrupid koostama strateegia, mis tugineb piirkonna olukorra analüüsil. **Siinse dokumendi näol on tegemist alusmaterjaliga järgmise perioodi strateegia koostamiseks.**

Piirkonna olukorra analüüsi koostamine hõlmas nelja etappi:

1. Kvantitatiivne analüüs
2. Küsitlus liikmete ja taotlejate ning noorte hulgas
3. Fookusgrupi intervjuud
4. Eelmise perioodi analüüs

Kvantitatiivne analüüs

Analüüs hõlmas andmekogumist ja analüüsi piirkonna elanikkonna ning sotsiaalmajanduslike näitajate kohta (ettevõtetus). Andmetena kasutati avalikest allikatest kättesaadavat infot (Statistikaameti andmekogu, asutuste kodulehed), samuti tehti päringud äriregistrile ja rahvastikuregistrile. Muuhulgas koostati piirkonnale ka elanikkonna rahvastikuarengute analüüs.

Käesoleva töö raames ei ole tegevuspiirkonnale eraldi rahvastikuproгноosi koostatud, kuna aastatel 2020 või 2021 on prognoosid koostatud kolmele VIKO tegevuspiirkonda jäävale omavalitsusele.

Küsitlus liikmete ja taotlejate hulgas

Küsitlus viidi läbi veebipõhiselt, kasutades uuringutarkvara *SurveyMonkey*. Küsitlus toimus ajavahemikus 8-27.04.2022. Kokku saadeti välja 192 ankeeti, millest vastused saadi 122-le, sh 34 eraldi noortele saadetud ankeedile. Küsimuste lõikes vastajate arv varieerub.

Küsimusi oli kokku 27 ja need hõlmasid vastaja tausta, hinnanguid tegevuspiirkonnale (tugevused, kitsaskohad, eripära), tegevusgrupe (rahulolu tegevustega) ning toetuste mõjususele (eesmärkide ja meetmete asjakohasus, täituvus jms). Samuti kaardistati ootusi uuele rahastusperioodile.

Fookusgrupi intervjuud

Saamaks kvalitatiivset sisendit tegevuspiirkonna arenguvajaduste kohta viidi läbi neli fookusgrupi intervjuud piirkonna vabaühenduste ja noorte 9 osalejat), ettevõtjate (8 osalejat), keskkonna ja energiavaldkonna (9 inimest) ning omavalitsuste (10 inimest) esindajatega, samuti VIKO juhatuse ja bürooga (9 inimest). Intervjuude käigus täpsustati piirkonna tugevusi, nõrkusi,. Samuti uuriti piirkonna eripärade, möödunud perioodi kogemuste ja uue perioodi võimalike fookuste kohta.

Eelmise perioodi analüüs

Eelmise perioodi analüüs hõlmas toetuste ülevaadet meetmete ja taotlejate kaupa, samuti hinnati eesmärkide saavutamist kehtivas strateegias sätestatud indikaatorite alusel. Lisaks koostati esitatud taotluste (153 toetatud taotlust) põhjal valim (50 projekti), saamaks ülevaadet taotluste üldisest kvaliteedist ning hindamaks nende uuenduslikkust.

Vaatluse all oli periood 2016–2020 kui algne LEADER-tegevusperiood, millega oleks seatud eesmärgid pidanud saavutatud olema. Ülemineku perioodi näitajad vaadeldi pögsalt.

Olukorra analüüs koosneb neljast peatükist. Neist esimene käsitleb organisatsiooni, teine tegevuspiirkonda, kolmas eelmist perioodi ja neljas võtab kokku piirkonna peamised arenguvajadused.

2 Organisatsioon

2.1 Tegevusrühm ja liikmeskond

MTÜ Virumaa Koostöökogu (VIKO) on kohalik LEADER-tegevusrühm, mis asutati 01.06.2006. piirkonna omavalitsuste (Aseri, Lüganeuse, Maidla, Rägavere ja Sonda valla ning Püssi linna), neis tegutsevate ettevõtete ning mittetulundusühingute poolt kohaliku initsiatiivi ja elu arendamiseks, tegevuspiirkonna integreeritud strateegia koostamiseks, elluviimiseks ning arendamiseks tuginedes kolme sektori partnerlusele.

VIKO tegevusrühm asub kahe maakonna ja kolme omavalitsuse territooriumil – Lüganeuse valla¹ Ida-Virumaal ning Vinni valla² (endise Rägavere valla osa³) ja Viru-Nigula valla⁴ (endise Aseri valla osa⁵) Lääne- Virumaal. Piirkonda kuulub vallasisesena ka Püssi linn.

Liikmeid kokku 51, neist 3 KOVi, 27 ettevõtjat ja 21 MTÜ/SA esindajat, täpsem liikmete loetelu on leitav MTÜ Virumaa Koostöökogu [kodulehel](#).

Tabel 1. MTÜ Virumaa Koostöökogu liikmeskond

Omavalitsus	KOV	MTÜ/ SA	Ettevõtte	Kokku
Lüganeuse vald	1	12	17	29
Vinni vald	1	5	5	11
Viru-Nigula vald	1	4	5	10
Kokku	3	21	27	51

2.2 Juhtimine ja töökorraldus

VIKO kõrgeimaks juhtimisorganiks on üldkoosolek, mille pädevusse kuulub organisatsiooni põhikirja ja eesmärgi muutmine, strateegia, tegevuskava ja eelarve vastuvõtmine. Samuti kinnitab üldkoosolek juhatuse liikmete arvu ja selle liikmed. Üldkoosoleku pädevuses on ka kõik teised seadusest tulenevad õigused. Üldkoosoleku moodustavad VIKO liikmed.

¹ 2017. aastal ühinesid Lüganeuse ja Sonda vald ning Kiviõli linn Lüganeuse vallaks

² 2017. aastal ühinesid Laekvere, Rägavere ja Vinni vallad Vinni vallaks

³ Aarla küla, Aasuvälja küla, Kantküla, Kõrma küla, Lavi küla, Miila küla, Mõedaka küla, Männikvälja küla, Nurkse küla, Nõmmise küla, Põlula küla, Sae küla, Uljaste küla, Ulvi küla ja Viru-Kabala küla

⁴ 2017. aastal ühinesid Aseri ja Viru-Nigula vald ning Kunda linn Viru-Nigula vallaks

⁵ Aseri alevik, Aseriaru küla, Kalvi küla, Kestla küla, Koogu küla, Kõrkküla, Kõrtsialuse küla, Oru küla ja Rannu küla

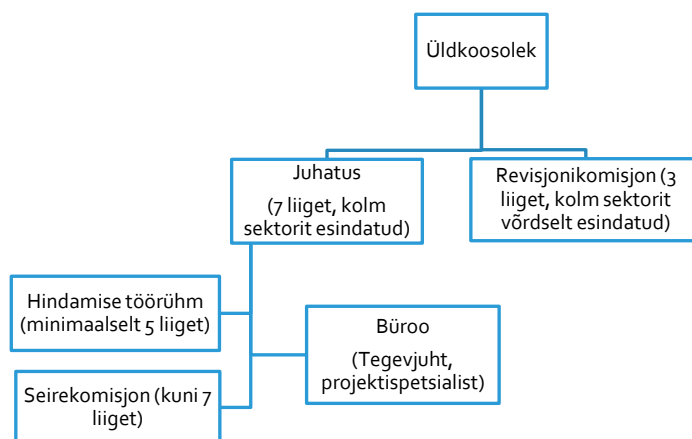
Kontrollorganiks on kolmeliikmeline revisjonikomisjon, mille ülesandeks on monitoorida ja kontrollida juhatuse ning töötajate tegevust. Igal aastal esitab lisaks revisjonile arvamuse tegevusrühma finantsolukorra kohta ka audiitor.

Organisatsiooni igapäevast tegevust korraldab viieks aastaks valitav viie kuni seitsmeliikmeline juhatus⁶, mida juhib esimees. Juhatusse kuulub ühingu tegevuse korraldamine, liikmete vastu võtmine ja välja arvamise, strateegia ja tegevuskava koostamise korraldamine, raamatupidamise korraldamine ning aastaaruande esitamine üldkoosolekule. Juhatus vastutab ka põhivara soetamise ja laenude võtmise eest. Juhatus otsusega võetakse tööle töötajad ning määratakse neile tasu. Juhatusse kuulub ühtlasi tegevusgrupi toetuse ja projektitoetustega seotud otsuste langetamine ning komisjonide moodustamine.

Strateegia elluviimise toetamiseks on moodustatud kaks komisjoni: hindamise töörühm, mis valitakse üldkoosolekul ja mis vastutab esitatavate projektaotluste hindamise eest ning seirekomisjon, mis kontrollib rahastatud projektide elluviimist.

Kõikide VIKO juhtimisstruktuuride juures peetakse kinni põhimõttest, et kolmanda ja erasektori esindajad koos peavad moodustama vähemalt 51% igast otsuseid tegeva tööorgani kinnitatud koosseisust.

Organisatsiooni igapäevast tööd juhib tegevmeeskond, kes kinnitatakse ametisse juhatuse poolt. Meeskonna liikmeteks on tegevjuht ja projektispetsialist (Joonis 1).

Joonis 1. MTÜ Virumaa Koostöökogu struktuur

Tegevjuhi tööülesanneteks on:

- kontori töö koordineerimine,
- strateegia elluviimine ning rakendamine tegevuspiirkonnas,
- tegevuskava ja eelarve planeerimine ning elluviimine,
- juhatuse- ja üldkoosolekute kokkukutsumine, materjalide ettevalmistamine, protokollimine ja otsuste elluviimine,

⁶ Strateegia elluviimise käigus aastatel 2023-2027 võib VIKO töökorraldusse tulla muutusi, nt võib muutuda juhatuse liikmete arv ja periood, milleks neid valitakse.

- suhtlemine Eesti Leader Liidu, ministeeriumite, PRIA ning teiste tegevusrühmade ja koostööpartneritega,
- VIKO koostööprojektide (sh rahvusvahelised) ettevalmistamine, sisestamine PRIA-sse nende elluviimine ja aruandlus,
- kodulehe ja sotsiaalmeedia kanalite haldamine, info levitamine,
- suhtlemine raamatupidaja ja audiitoriga jm jooksvate ülesannete täitmine.

Projektipetsialisti tööülesanneteks on:

- taotlusvoorude (LEADER, ESF) korraldamine,
- taotlejate infopäevade ning nõustamiste läbiviimine,
- taotluste tehnilise kontrolli teostamine,
- hindamise töörühma liikmete kokkukutsumine, protsessi juhtimine,
- taotlejate kuulamine, paikvaatluse korraldamine ja protokollimine,
- seirekomisjoni töö koordineerimine,
- VIKO ühisprojektide ettevalmistamine, sisestamine PRIA-sse nende elluviimine ja aruandlus,
- vallalehtedesse tegevusgrupi info kokkupanek,
- projektide edulugude kajastamine,
- seireandmete kogumine ja esitamine jm jooksvate ülesannete täitmine.

Raamatupidamise teenust ostab tegvusrühm sisse. Igal aastal koondab raamatupidaja koostöös tegevpersonaliga vastavalt määrusele finantsinforlmatsiooni aasta eelarve ulatuses, kajastades kõiki tulusid ja kulusid, et kontrollida topeftfinantseerimist. Igal aastal teostab audiitorfirma rahandusinformatsiooni ja kuludokumentide osas kontrolli ning koostab PRIA-le arvamuse eelarve rakendamise osas.

VIKO liikmed on organisatsiooni senise tegevusega üldjoontes väga rahul (vt ka 4.5.1). Kuna ühena valdkondadest, milles VIKO panust seni nõrgemana hinnatakse, on koostöövõrgustike toetamine ning senistest koostööprojektidest ei olda väga teadlikud, võiks üks organisatsiooni arendamise suund olla suunatud koostöövõrgustike, -võimekuse ja -oskuste tõusule (mis vajab ka ressursi sellega tegelemiseks) et kujundada eesmärgistatud ja süsteemsem koostöö piirkonna omavalitsuste, ettevõtjate ja teiste arendusorganisatsioonidega.

2.3 Koostöö ja võrgustumine

2.3.1 VIKO piirkonna võrgustike arendamine

VIKO rolliks piirkonnas on lisaks LEADER-meetme rakendamisele ka piirkonnale kui tervikule oluliste proaktiivsete tegevuste kavandamine ja elluviimine ja selleks võrgustikes osalemine ja nende arendamine. Peamisteks koostöövõrgustikeks, milles VIKO osaleb on **Virumaa Süda turismivõrgustik**, **koostöövõrgustik "Viru Toit"** (koostööprojekt Kilderanniku Koostöökoguga) ja **ettevõtjate võrgustik** (ettevõtjate hommiku kaudu tekkinud ettevõtjate võrgustik, mille kaudu toimub info jagamine, taotlusvõimaluste tutvustamine, omavahelise piirkonna ettevõtjate suhtluste tõstmine ning üksteise teenustega tutvumine).

Võrgustike arendamine toimub nii läbi konkreetsete projektide kui ka VIKO poolt teostatud tegevuste, mille eesmärgiks on mõlema võrgustiku laiendamine ning nende jätkusuutlikkuse tagamine lähtudes väljatöötatud kontseptsioonidest ning sõlmitud koostöölepetest.

Viru Toidu koostöövõrgustiku peamiseks arenguülesanneteks on kohaliku mikroettevõtluse aktiveerimine, kohaliku toidu tarbimise suurendamine, uute toodete ja tootjate tekkimine, Viru Toidu brändimärgi tuntuse saavutamine ning võrgustiku laiendamine ja koostöö tugevdamine turismiettevõtjatega. Viru Toidu võrgustiku tegevusi koordineerib MTÜ Kohalik Toit, VIKO rolliks on MTÜ tegevusse panustamine, kuid oma loomult on tegu iseseisva MTÜ-ga.

Vajadusel ja võimalusel osaleb VIKO ka teistes piirkonnasisestes koostöövõrgustikes. Lisaks konkreetsetele koostöövõrgustikele teeb VIKO koostööd pidevat nii oma liikmete kui ka teiste piirkonnas tegutsevate organisatsioonidega. Eduka koostöö aluseks on VIKO-poolne aktiivne gruppide kaasamine, sh otsuste tegemisel ning piirkonna olukorra analüüsimisel.

VIKO piirkonnasisesteks partneriteks on liikmesorganisatsioonid, sh kohalikud omavalitsused, kodanikuühendused ja ettevõtted. VIKO olulisemateks maakondlikeks koostööpartneriteks on SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus – maakondlik arenduskeskus, mis tegeleb maakonna ettevõtjate, omavalitsuste ja kodanikuühenduste nõustamisega ning lisaks ka maakonna turismiklastri arendamisega; erinevad maakondlikud organisatsioonid (nt omavalitsuste liidud) ning muud koostööpartnerid ja –võrgustikud nii Ida- kui ka Lääne-Virumaalt (nt ettevõtliku kooli võrgustik jms).

Piirkondliku ja organisatsioonisisese koostöö üheks väljundiks on ka ühisprojektid, mida on võimalik realiseerida kõikide meetmete raames.

Eelmisel perioodil on VIKO võrgustike arendamiseks viinud läbi mitmeid ühisprojekte. Näiteks MTÜ Virumaa Koostöökogu ühisprojekt **“Ühisturundus Virumaa Südames”**, mille eesmärgiks oli piirkonna turismisektori teenuste info suunamine teenuste tarbijatele, piirkonna tuntuse suurendamine ja koostöö laiendamine teenusepakkujate vahel. Selleks paigutati piirkonda teenindusmärke ja suunavaid liiklusmärke turismiteenuste pakkujate juurde, uuendati ja paigaldati väliturismikaarte ja vaatamisväärsuste juurde suunavaid seinkaarte majutusasustustes ning paigaldati suunaviitasid. Virumaa Südamet piirkonna ühiselt turundamiseks kujundati sarnaselt ja trükiti 15 turismiteenuse pakkuja ning 3 piirkonda tutvustavat infovoldikut⁷ (perepuhkus, loodusturism ja majutus/toit).

MTÜ Virumaa Koostöökogu ühisprojekti **“Noored sohu”**⁸ eesmärgiks oli paremini tundma õppida ja võtta kasutusele uute turismiobjektidena Virumaa Koostöökogu piirkonna soid ning anda piirkonna noortele teadmisi ja praktilisi oskusi soo ökosüsteemis retkejuhina töötamiseks. Selleks koostati kolme soo ja raba kaardid koos matkamarsruutidega, trükiti liikplokki-kaardid ja paigutati soo serva infotahvlid.

⁷ Kättesaadavad: [Loodusturismi võimalused Virumaa Südames](#); [Perepuhkus Virumaa Südames](#); [Toit ja majutus Virumaa Südames](#)

⁸ Ühisprojekti „Noored sohu“ infoleht, kättesaadav:

<https://www.viko.ee/Ühisprojekt%20Noored%20sohu/INFOLEHT.pdf>

Kolmas MTÜ Virumaa Koostöökogu ühisprojekt perioodil oli **“Virumaa Süda piirkond nähtavaks”**, mille raames toodeti Virumaa Südames puhkamisvõimalusi reklaamivad videod⁹.

2.3.2 Koostöö teiste LEADER-tegevusrühmadega

Koos VIKOga tegutseb Eestis 26 kohalikku tegevusrühma, luues mitmekülgselt koostööks tugeva baasi. VIKO teeb koostööd mh:

- naabruses asuvate tegevusrühmadega (nt Kirderanniku Koostöökogu, Peipsi-Alutaguse Koostöökogu, Partnerid) – peamiselt on koostöö aluseks ühised algatused kogu piirkonna konkurentsivõime suurendamisel;
- Virumaa Rannakalurite Ühingu – koostöös nt kohaliku toidu ja turismivaldkona arendamine;
- samalaadsete (nt rannikul paiknevate) tegevusrühmadega (nt Põhja-Harju Koostöökogu, Arenduskoda, Partnerid, Kirderanniku Koostöökogu) – peamiselt on koostöö aluseks võimaluste ühine ärakasutamine, nt ühiste turismarsruutide loomine vms; projekt Pealinnast Piirilinna¹⁰;
- eelmise rahastusperioodi lõpus algatatud taastuenergia lahenduste kasutuselevõtmise ja tüüplahenduste väljatöötamise teemaline koostööprojekt koos Jõgevamaa Koostöökoja ja Pärnu Lahe Partnerluskoguga, energiamajanduse alaste koolituste läbiviimine kolmele sektorile (KOV, MTÜ ja EV) ja energiakogukondade teemaline projekt koostöös Kirderanniku Koostöökogu ja PAIK MTÜ-ga;
- sarnaste strateegiliste valikutega tegevusrühmadega (nt tegevusrühmad, kes fokusseeritult tegelevad turismi ja kohaliku toidu arendamisega).

Koostöö tegemisel lähtutakse VIKO strateegilistest tegevussuundadest ja varasemalt sõlmitud koostöökokkulepetest, sh **Virumaa tegevusrühmade koostöökokkulepe** (esimene koostööleping sõlmiti 2015, 2020. aastal sõlmiti uus leping ja käivitati koostööprojekt), milles on partneriteks kõik teised piirkonna tegevusgrupid - MTÜ Arenduskoda, MTÜ Kirderanniku Koostöökogu, MTÜ PAIK, MTÜ Partnerid ning MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda. Ühiste kavandatud tegevuste teemadeks on eelkõige kohalik toit, turism, noored, ettevõtlus ja elukeskkond.

Koostöö arendamise kalanduse tegevusrühmaga, Virumaa Rannakalurite Ühingu ja Kirderanniku Koostöökogu toimub piirkondliku koostöö memorandumil alusel, mille fookussuunad eelmisel perioodil olid:

- kohaliku toidu tootmise väärindamisel ning ühisel brändimisel ja turundamisel;
- Virumaa rannikut tervikuna hõlmavate turismiteenuste, ja –toodete arendamisel, ühiste sündmuste planeerimine ning turundamine.
- kompetentside ja ettevõtlikkuse ühine arendamine läbi ühiste noortele suunatud tegevuste ning ühiste koolituste ja õppereiside.
- informatsiooni vahetamine taotlusprotsesside osas eesmärgiga ning leida kohti võimenduseks.

⁹ Kättesaadavad: [Video “Suvi Virumaa Südames”](#); [Video “Puhkus Virumaa Südames”](#); [Video “Sügis Virumaa Südames”](#); [Video “Talv Virumaa Südames”](#)

¹⁰ Vt lisaks <https://www.pealinnastpiirilinna.ee>

2021. aastal tehtud strateegiamuudatuse käigus otsustati, et koostööd jätkate senistel teemadel erinevate koostööprojektide raames.

Virumaa ja teiste Eesti tegevusrühmadega koostöö näited eelmisest perioodist on aastatel 2018-2020 ellu viidud Eesti sisene **koostööprojekt "Ettevõtjate võrgustumine"** MTÜ Virumaa Koostöökogu ja MTÜ Kirderanniku Koostöökogu koostöös. Projekt oli suunatud ettevõtlusele ning selle raames viidi ellu mitmeid koolitusi ja õppepäevi ettevõtjatele ning tehti ühiseid väljasõite ettevõtjate juurde, et tutvuda üksteise tegemistega. Suurim õppekäik toimus kahel tegevusgrupil ühiselt Horvaatiasse, mõlemast tegevusgrupist osales 20 ettevõtjat. Projekti planeeritud maksumus oli 27 450 eurot (VIKO) ja 25 000 (KIKO).

Sellele järgnes aastatel 2020-2022 Virumaa **koostööprojekt "Viru Leader koostöö tugevdamine"**, mille juhtpartneriks oli MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda (PAK), ja partnerid MTÜ Kirderanniku Koostöökogu (KIKO), MTÜ Virumaa Koostöökogu (VIKO), MTÜ Arenduskoda, MTÜ Partnerid, MTÜ PAIK. Projekti eesmärgiks oli Virumaa LEADER-tegevusrühmade omavahelise koostöö tugevdamine läbi erinevate tegevuste. Koostööprojekti alaeesmärkideks oli muuta Viru võrgustik tugevamaks; arendada Virumaale tugev ja motiveeritud LEADER võrgustik, kes on saanud uusi teadmisi ja innovaatilisi ideid piirkonna arendamiseks; analüüsida ja arutleda ühiselt Virumaa tegevusrühmade strateegiate ja nende elluviimise ning tulemuste üle perioodi lõpus. Projekti maksumus 184 596 eurot ja VIKO osa 34 080 eurot.

Eesti siseseid koostööprojekte on toimunud ka kaugemate LEADER tegevusrühmadega, näiteks **koostööprojekt "Pealinnast Piirilinna"**¹¹ aastatel 2017-2021, mis hõlmas viie LEADER tegevusgrupi ja ühe kalanduse LEADER-tegevusrühma vahelist koostööd eesmärgiga turundada põhjarannikut kui turismiobjekti läbi erinevate tegevuste. Projekti juhtpartner oli MTÜ Põhja-Harju Koostöökogu, partneriteks MTÜ Virumaa Koostöökogu, MTÜ Kirderanniku Koostöökogu, MTÜ Arenduskoda, MTÜ Partnerid ja MTÜ Virumaa Rannakalurite Ühing. Projekti maksumus VIKO-le 25 000 eurot (3 aastat tegevusi).

2.3.3 Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvaheline koostöö tugineb VIKO strateegilistele suundadele (turismi arendamine, kohaliku toidu arendamine, nutikad energialahendused, kompetentside tõstmine, noorte ettevõtlikkus jms) ning liikmete olemasolevatele sidemetele ja varasematele koostöökogemustele. Rahvusvahelise koostöö põhieesmärgiks on kogemuste vahetus, sh on oluline nii VIKO kui organisatsiooni arendamine kui ka VIKO liikmete võimekuse suurendamine. Rahvusvahelise koostöö puhul on strateegia koostamise raames kokku lepitud, et vastavate õppereiside osas saab toetust taotleda ainult VIKO ise.

Eelmisel perioodil oli VIKO-l koostöökokkulepe Ungari omavalitsusega Atkar Közseg (endise Maidla valla koostööpartner) kogukondade, ettevõtluse, kohaliku toidu, noorte ja ettevõtlikkuse teemal. Samuti Ungari LEADER-tegevusrühmadega Börzöny- Duna- Ipoly piirkonnast.

Lisaks Ungari partneritele toimus koostöö Soome LEADER-tegevusrühma SEPRA fookusega ettevõtluse arendamine, ettevõtjatele omavaheliste koostöövõimaluste loomine ning noortele ja ettevõtlikkusele.

¹¹ Pealinnast Piirilinna voldik eesti keeles, kättesaadav: https://www.viko.ee/voldik_594x210_est.pdf

Rahvusvaheliste koostööprojektide näideteks eelmistel perioodil on aastatel 2017-2019 ellu viidud projekti **“Noured seprad-noored sõbrad”**, mille juhtpartneriks on Soome LEADER-tegevusrühm SEPRA ja partneriks on ka MTÜ Virumaa Rannakalurite Ühing. Projekti suurem eesmärk oli korraldada aastate jooksul rahvusvahelisi lastelaagreid, teha väljasõite ja õppepäevi partnerite juurde sidudes tegevused kalanduse, mere, keskkonna ja kultuuri teemadega. Samuti aidata kaasa piiriülese suurürituse “Sõbralaat” korraldamisesse. Projekti maksumus VIKO-le oli 33 000 eurot (3 aastat tegevusi). Teine rahvusvaheline koostööprojekt **“Häid näiteid Ungarist ja Eestist”** viidi ellu 2018-2021 MTÜ Virumaa Koostöökogu ja LEADER Börzsöny- Duna- Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület piirkonnas. Projekt oli suunatud ettevõtjatele, kes said tutvuda nii Ungari kui ka Eesti erinevate LEADER projektinäidetega. Projekt hõlmas õppereise, erinevate messide külastusi, noorte ettevõtlike tegevuste toetamist ja koolitusi. Projekti maksumus on oli 83 345,5 eurot, sh VIKO toetus 59 377,50 eurot ja Ungari osa 23 968 eurot.

Liikmeskonna küsitlusele vastanute ettepanekul võiks VIKO teha enam koostööd teiste tegevusrühmadega, omavalitsustega ja teiste samas piirkonnas tegelevate arendusorganisatsioonidega ning projektispetsialistidega, et tõsta projektide kvaliteeti. Samuti noorega, näiteks koolide õpilasesinduste kaudu. Vastajate seast tehti ettepanek, et ka hindamisprotsessis võiks olla õpilasesinduste esindaja olla kaasatud. Välja tuuakse ka koostööd kohalike väikeettevõtjate ja alustavate ettevõtetega.

3 Tegevuspiirkond

Tegevuspiirkonnas elas rahvastikuregistri andmetel seisuga 1.01.2022 5748 elanikku (Vinni piirkond 850, Aseri piirkond 1430, Lüganuse piirkond 3468 sellele lisaks). Uuel LEADER-perioodil lisandub piirkonda Kiviõli linn (4704 elanikku), kokku elas piirkonnas seega 1.01.22 seisuga 10452 inimest (**Tõrge! Ei leia viiteallikat.**). Piirkonna territooriumi suuruseks on koos Kiviõli linnaga 838,6 km², keskmiseks asustustiheduseks on ca 12,5 inimest km² kohta (ilma Kiviõli linnata 7,0 inimest km² kohta), mis on võrreldes Ida- ja Lääne-Virumaa keskmise asustustihedusega suhteliselt väike.

Tabel 2. Tegevuspiirkonna omavalitsused

Omavalitsused	Kokku	Osakaal rahvastikust	Pindala	Asustustihedus
Lüganuse piirkond	1 165	13%	104,5	11,1
Sonda piirkond	739	8%	148,2	5,0
Kiviõli linn	4 704	53%	11,8	398,3
Maidla piirkond	686	8%	332,3	2,1
Püssi linn	878	10%	2,1	418,1
Lüganuse vald	8172		589,6	13,9
Aseri piirkond	1 430	16%	67,1	21,3
Viru-Nigula vald	1430			
Rägavere piirkond	850	10%	173,1	4,9
Vinni vald	850			
KOKKU	10 452		838,8	12,5

3.1 Piirkonna sidusus

VIKO tegevuspiirkond asub Virumaa südames Soome lahe rannikul. Tegevuspiirkonna **loodus on väga mitmekesine**, seal asub palju jõgesid, järvesid, metsi ja soid, samuti on territooriumil merepiir. Piirkonda iseloomustab ja ühendab **suurtööstuslik pärand** – paiknemine põlevkivi kaevandamise aladel – ja strateegiliste maavarade (fosforiit ja põlevkivi) olemasolu. Strateegia koostamise hetkeks on mitmed endistest tööstusaladest võetud taaskasutusse aktiiv- ja seiklustegevusteks (nt Kiviõli Seiklusturismikeskus).

Piirkonna omavalitsused, ettevõtted ja vabaühendused on ühiselt tegutsenud aastast 2006. Piirkonnas on tekkinud ühised traditsioonilised üritused (nt PurFest, Aidu veefestival, Viru Maraton, Kiviõli motofestival), mis elanikkonda ühendavad. VIKO algatusel on loodud võrgustik „Virumaa Süda“, mis seob kohalikke (turismi)ettevõtteid ja kodanikuühendusi. Üheskoos Lüganuse, Viru-Nigula ja Vinni vallaga on otsustatud, et piirkonda kutsutakse nimega Virumaa Süda. Koostöös naabertegevusgrupiga (Kirderanniku Koostöökogu) on käivitatud koostöövõrgustik Viru Toit (MTÜ Kohalik Toit), mis tegeleb kohaliku toidu propageerimisega ühendades vastavaid Virumaa ettevõtjaid. Eelnevalt kirjeldatu on kujundanud piirkonnas sarnased väärtused ning loonud tugeva meie- tunde. Seega on VIKO sisemiselt sidus ja koostööaltis piirkond.

Piirkonna teeb eriliseks **selle mitmekesisus** - eri rahvused ja kaks keelt, mis pakuvad nii võimalusi kui väljakutseid; ühine Virumaa mis hõlmab ühelt poolt Tallinna äärelinna ja teiselt poolt Venemaa piiri ning siinsed tööstuspiirkonnad ja kaevandused, mida tasakaalustab mitmekesine looduskeskond. Piirkonnal on rikkalik ajalugu, mis ulatub kiviaega ning rohkel võimalusi, mida avastada - pankrannik, maavarad (savi) jne), ka ettevõtlusmaastik, kus on arenguruumi (väikeettevõtluse arenguruum, aktiivsus tagasihoidlik). **Piirkonnas elavad inimesed on piirkonna patrioodid**, kohati võib seda kirjeldada kui „sõge vaimustumine piirkonnast“¹².

VIKO liikmete ja toetuse taotlejate seas läbiviidud küsitlusele vastanud toovad piirkonna ühisosana välja eelkõige ettevõtluse arendamisega seotu: ettevõtluse arendamine, soov ettevõtlusaktiivust suurendada ja ettevõtlikkusega kogukonda parendada, koostöö kohalike ettevõtete vahel, sarnane ettevõtluskeskkond, väikeettevõtlus ning ettevõtjate sarnased probleemid ja eesmärgid. Seejärel toodi välja ühised probleemid ja eesmärgid piirkonna arendamisel ning soov tegevuspiirkonnas elu edasi arendada.

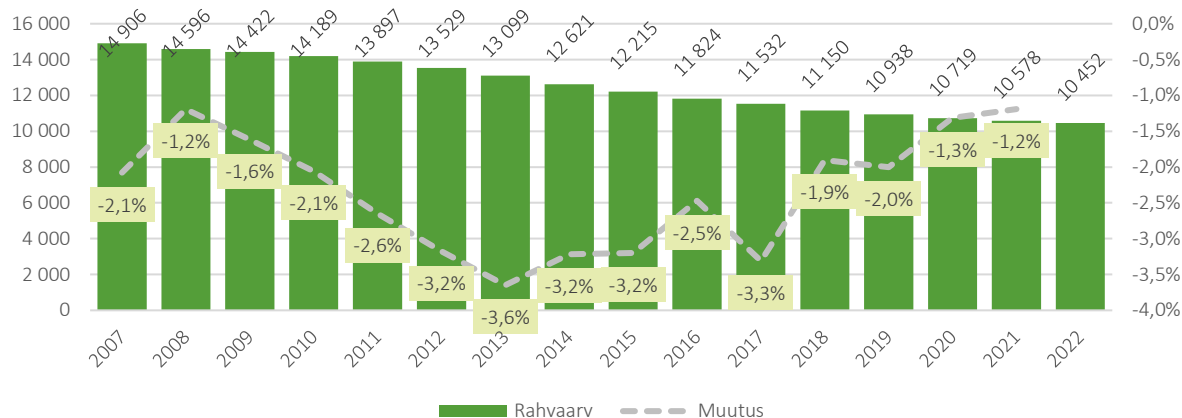
3.2 Rahvastik

Ida-Viru maakonnas elas 2022. alguses kokku ligi 132 000 elanikku ja Lääne-Viru maakonnas enam kui 58 000 elanikku. Rahvaarv maakondades on viimase 15 aasta jooksul kahanenud kokku u 50 000 elaniku võrra ehk aastakeskmiselt -1,4% võrra (haldusreformi käigus toimunud piiride muutuse mõju on näitaja seisukohalt vähetähis). See on oluliselt kiirem kui Eesti rahvaarvu kahanemise tempo (aastakeskmiselt -0,1%).

Elanike arv VIKO tegevuspiirkonnas oli rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2022. a seisuga 10 452 inimest. Tegevuspiirkonna territooriumi elanikud moodustavad 6% Ida-Viru ja 4% Lääne-Viru maakonna rahvaarvust. Viimase 15 aasta jooksul on rahvaarv tegevuspiirkonna territooriumil aastakeskmiselt kahanenud -2%, kokku u 4500 inimese

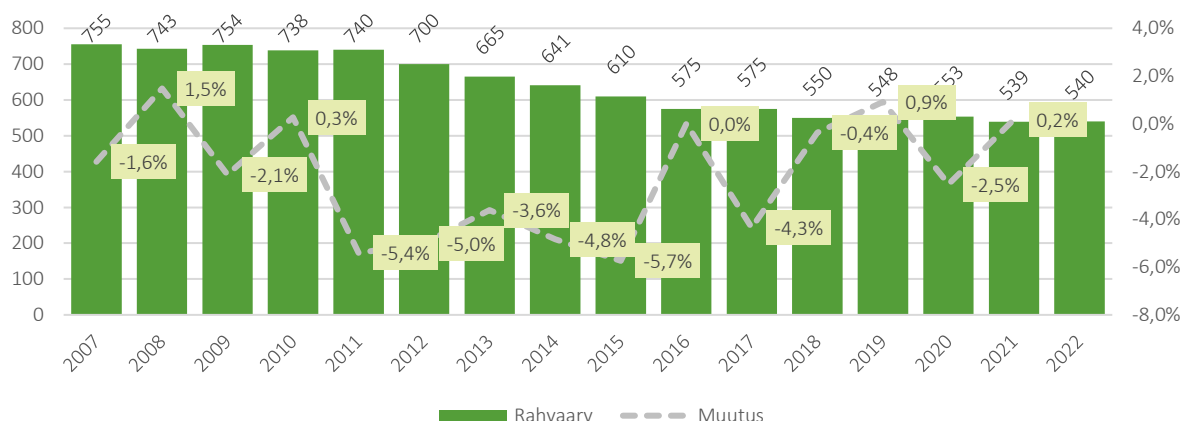
¹² VIKO juhatuse ja liikmete läbiviidud fookusrühmaintervjuudes esitatud hinnangute põhjal.

võrra, seega kiiremini kui maakondades keskmiselt. Kahanemise tempo on viimasel paaril aastal olnud keskmisest poole väiksem, mis on vähemalt viimase 10 aasta kontekstis positiivne (Joonis 2).

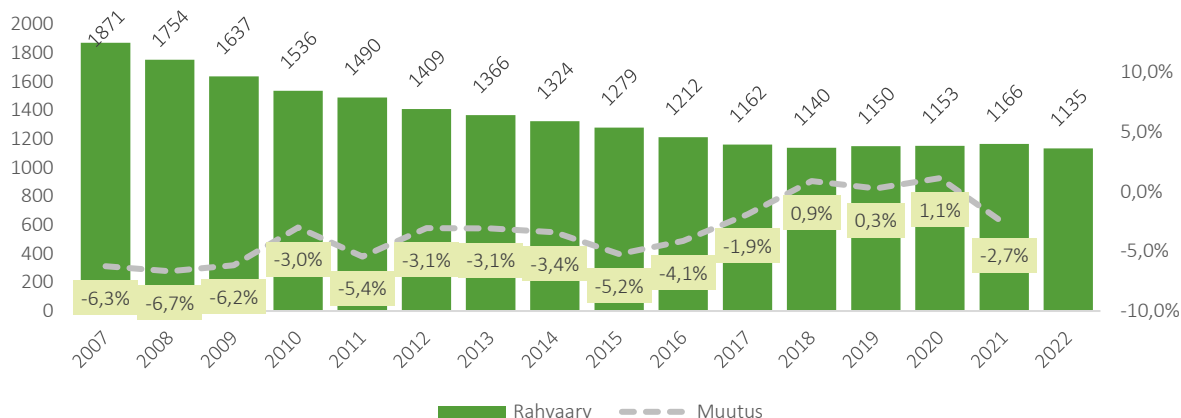
Joonis 2. Rahvaarvu muutus VIKO tegevuspiirkonnas 2007-2022 (rahvastikuregister)

Kuni 6-aastaste laste arv on kahanenud. Kui 2022. aasta alguses on vanusrühmas 540 last, siis 15 aastat tagasi oli neid kaheksa võrra enam. Teisalt on viimased viis aastat vanuserühma arvukus püsinud stabiilne (Joonis 3).

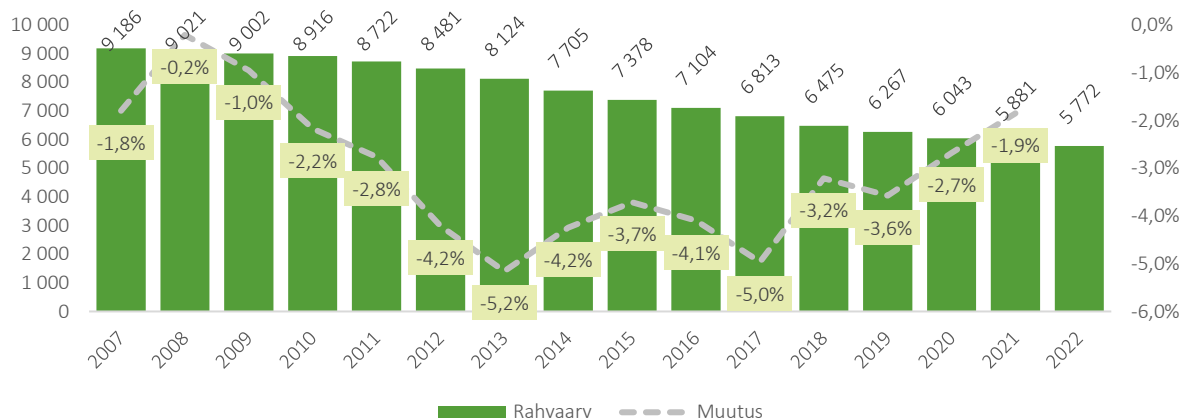
Joonis 3. Vanusrühma 0-6 muutus VIKO tegevuspiirkonnas 2007-2022 (rahvastikuregister)

Koolieas laste arv on vaatlusperioodil samuti oluliselt vähenenud, kui 2022. aasta algul elas piirkonnas 1135 7–18-aastast, siis 15 aastat tagasi oli neid veel ligi 1900. Koolieas laste arv kahanes enim perioodi esimesel poolel, 2017. aastast alates on toimunud stabiliseerumine (Joonis 4).

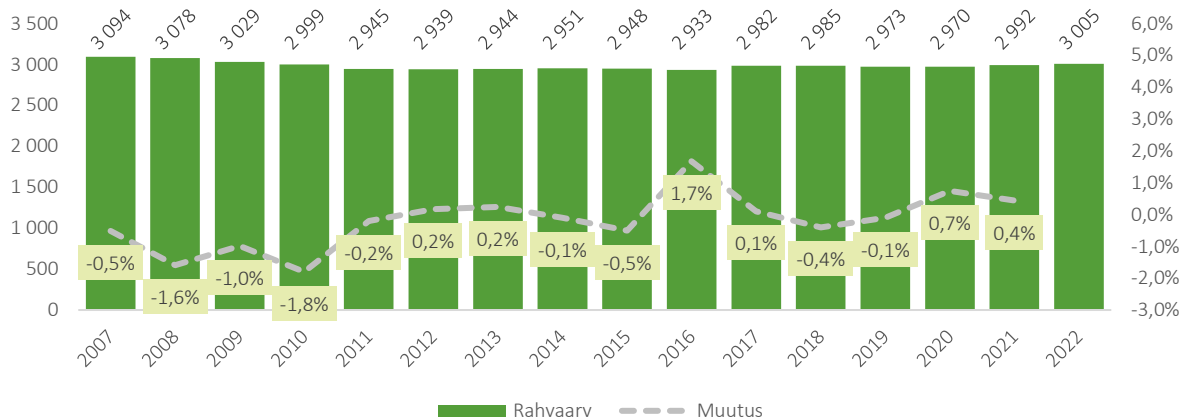
Joonis 4. Vanusrühma 7-18 muutus VIKO tegevuspiirkonnas 2007-2022 (rahvastikuregister)

Tööealine elanikkond (vanuserühm 19–64) on perioodil 2007–2022 läbivalt olnud kahanev, aastakeskmiselt 2,5% võrra. Piirkonnas kokku ligi 5800 tööeas elanikku, viisteist aastat tagasi oli neid u 3400 võrra enam (Joonis 5).

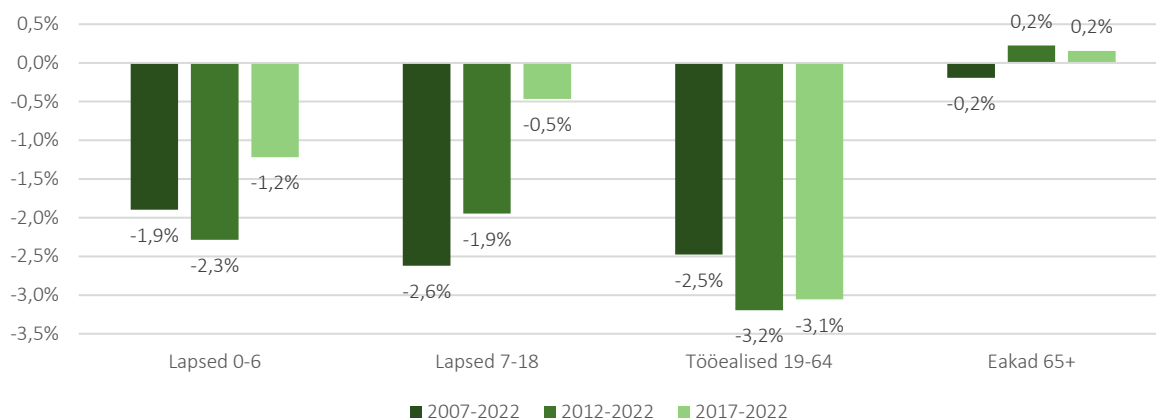
Joonis 5. Vanusrühma 19-64 muutus VIKO tegevuspiirkonnas 2007-2022 (rahvastikuregister)

Eakate elanike arvus perioodil olulisi muutusi toimunud ei ole. 65-aastaseid või vanemaid elanike oli nii viisteist aastat tagasi kui ka on praegu enam kui 3000. Samas, arvestades elanike arvu kiiret kahanemist piirkonnas, tähendab see eaka elanikkonna osakaalu olulist kasvu kogurahvastikus (Joonis 6).

Joonis 6. Vanusrühma 65+ muutus VIKO tegevuspiirkonnas 2007-2022 (rahvastikuregister)

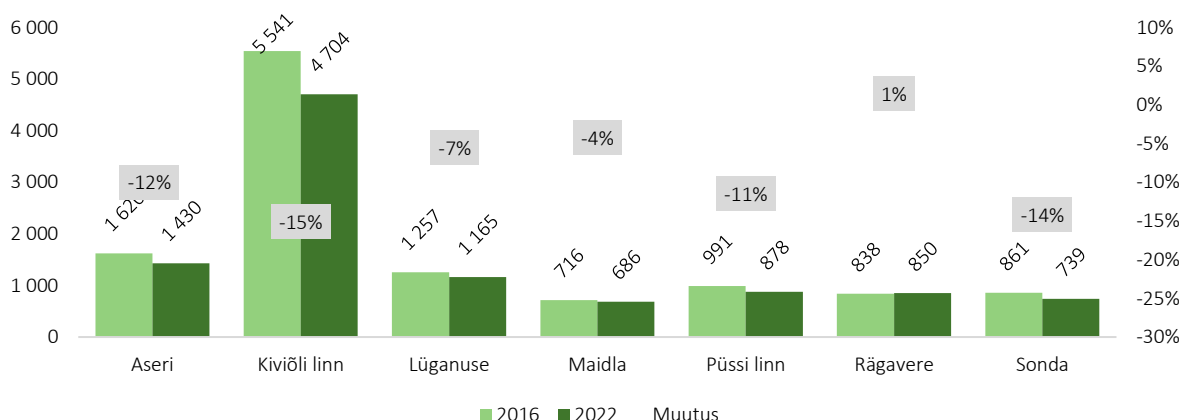
Vanuserühmade aastakeskmise muutuste dünaamika ajaperioodidel on olnud erinev. Kui laste ja noorte arvu kahanemise tempo on aeglustunud, siis tööealiste hulgas kiirenud (Joonis 7 Joonis 6).

Joonis 7. Rahvaarvu aastakeskmise muutus vanuserühmades 2007-2022 (rahvastikuregister)

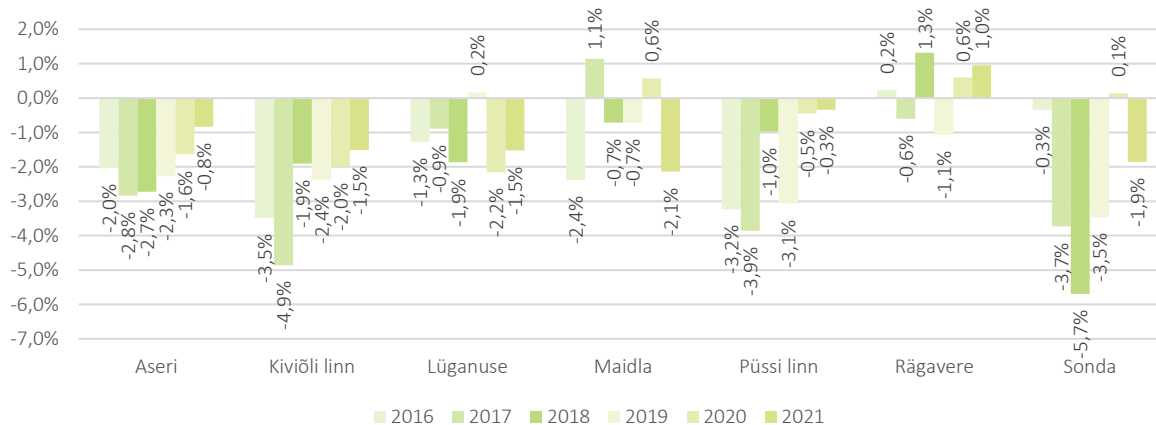
VIKO tegevuspiirkond on analüüsis jaotatud seitsmeks alapiirkonnaks viimase haldusreformile ja varem toimunud vabatahtlikele liitumistele eelnenud omavalitsusüksuste jaotuse alusel. Ligi pool elanikkonnast (u 4700 elanikku) elab Kiviõli linnas. Aseri piirkonnas elab enam kui 1400 ja Lüganuse piirkonnas ligi 1200 elanikku. Teistes piirkondades jääb elanike arv juba alla tuhande, Püssi linnas ja Rägaveres mõlemas u 900 elanikku ning Sonda ja Maidla piirkonnas u 700 elanikku.

Viimase kuue aasta vaates saab piirkondade rahvaarvu muutuse vaates eristada kolme trendi. Kiire tempoga (11–15%) on kahanenud Kiviõli linna, Püssi linna, Sonda ja Aseri piirkonna elanike arv. Kahanemine on olnud aeglasem (4-7%) Kiviõli linna tagamaal Lüganuse ja Maidla piirkondades. Rägavere piirkonnas on rahvaarv püsinud stabiilne(+1%). Absoluutnumbrites moodustab elanike arvu vähenemine Kiviõli linnas enam kui 60% kogu tegevuspiirkonna rahvastikukaost (Joonis 8).

Joonis 8. Rahvaarvu muutus piirkondades 2016 võrrelduna 2022 (rahvastikuregister)

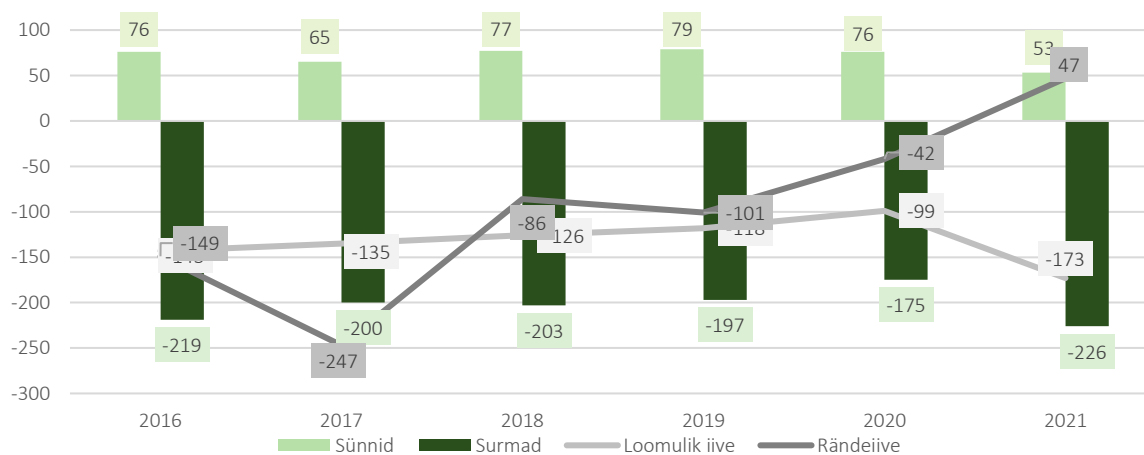
Piirkondade vaates on möödunud kuue aasta rahvaarvu muutuse dünaamika üldjoontes sarnane tegevuspiirkonna tervikvaatele. Rahvastiku kasvuga aastaid on olnud enim Rägavere, paar ka Maidla piirkonnas. Kiviõli linna suurima kahanemisega aastad olid perioodi algupoolel (Joonis 9).

Joonis 9. Rahvaarvu muutus piirkondades aastate lõikes 2016-2022 (rahvastikuregister)

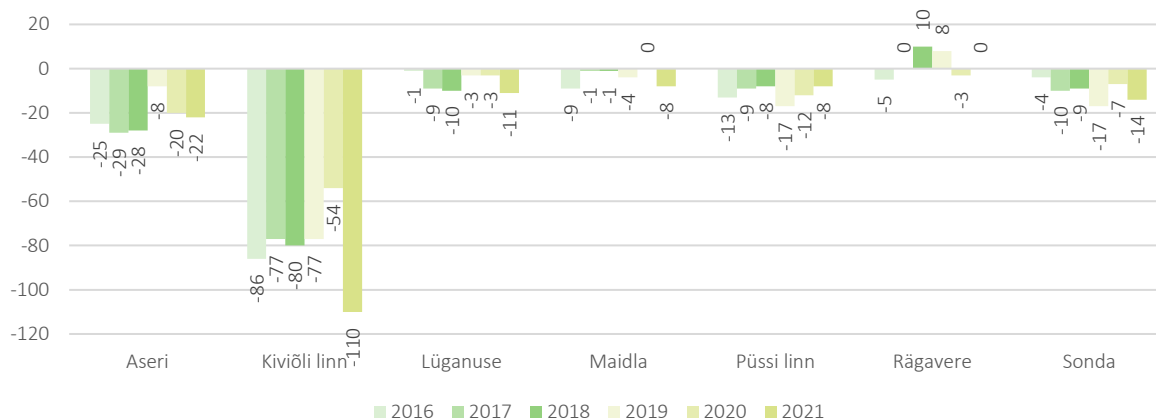
Piirkonnas on kokku 75 asustusüksust. Rahvaarvult domineerib linnaline ja väikelinnaline asustustüüp - ligi 3/4 elanikkonnast asub kahes linnas (Kiviõli ja Püssi) ning neljas alevikus (Aseri, Lüganuse, Sonda, Erra). Seitsmes külas on elanike enam kui sada, kümnes külas 50 ja 100 vahel.

Loomulik iive on tegevuspiirkonnas perioodil 2016-2021 olnud negatiivne ehk surmade arv ületab sündide arvu. Aastane sündide arv piirkonnas tervikuna on olnud vahemikus 53-79, aastakeskmiselt on sünde 71. Aastakeskmiselt on surmasid olnud 203. Perioodil kokku on aastakeskmiselt piirkonnast lahkunud 96 inimest enam, kui saabunud. Samas jääb suur osa toimunud väljarändemahust aastatesse 2016-2017. Aastal 2021 oli rändeiive positiivne (Joonis 10).

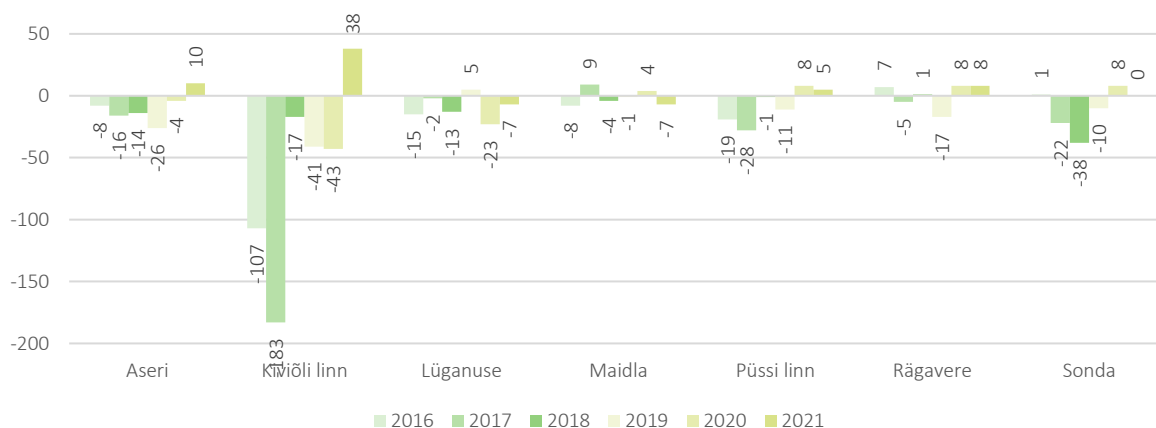
Joonis 10. Loomulik- ja rändeiive 2016-2021 (rahvastikuregister)

Sündimus- ja suremuskäitumises eristub piirkondadest Rägavere, kus loomulik iive on olnud positiivne. Kõigis teistes piirkondades ei ole möödunud kuuel aastal olnud mitte ühtegi positiivse loomuliku iibega aastat (Joonis 11).

Joonis 11. Loomulik iive piirkondades 2016-2021 (rahvastikuregister)

Ajas ja piirkondades on rändekäitumine olnud erinev. Absoluutnumbrites domineerib negatiivse rändeiibega Kiviõli linn. Samas nii seal kui ka teistes piirkondades on möödunud kahe aasta jooksul olnud ka positiivse rändesaldoga aastaid (Joonis 12).

Joonis 12. Rändeiive piirkondades 2016-2021 (rahvastikuregister)

Kokkuvõtvalt on viimasel kuuel aastal loomuliku- ja rändeiibe mõju tegevuspiirkonna rahvaarvu muutusele olnud vastavalt -1,2% ja -0,8% aastas. Loomuliku iibe mõju on olnud suurim Kiviõli linnas (-1,6%) ja Aseri piirkonnas (-1,4%). Rändeiibe aastakeskmise mõju on olnud suurim Sonda piirkonnas (-1,2%) ja Kiviõli linnas (-1,1%) (Tabel 3. Loomuliku- ja rändeiibe mõju rahvaarvu muutusele piirkondades 2016-2021 (rahvastikuregister)).

Tabel 3. Loomuliku- ja rändeiibe mõju rahvaarvu muutusele piirkondades 2016-2021 (rahvastikuregister)

Loomuliku iibe jaotus	2016	2017	2018	2019	2020	2021	aastakeskmise
Aseri	-1,5%	-1,8%	-1,8%	-0,5%	-1,4%	-1,5%	-1,4%
Kiviõli	-1,6%	-1,4%	-1,6%	-1,5%	-1,1%	-2,3%	-1,6%
Lügánuse	-0,1%	-0,7%	-0,8%	-0,2%	-0,2%	-0,9%	-0,5%
Maidla	-1,3%	-0,1%	-0,1%	-0,6%	0,0%	-1,1%	-0,5%
Püssi linn	-1,3%	-0,9%	-0,9%	-1,9%	-1,4%	-0,9%	-1,2%
Rägavere	-0,6%	0,0%	1,2%	0,9%	-0,4%	0,0%	0,2%
Sonda	-0,5%	-1,2%	-1,1%	-2,2%	-0,9%	-1,9%	-1,3%
Kokku	-1,2%	-1,2%	-1,1%	-1,1%	-0,9%	-1,6%	-1,2%
Rändeiibe jaotus	2016	2017	2018	2019	2020	2021	aastakeskmise
Aseri	-0,5%	-1,0%	-0,9%	-1,7%	-0,3%	0,7%	-0,6%
Kiviõli	-1,9%	-3,4%	-0,3%	-0,8%	-0,9%	0,8%	-1,1%
Lügánuse	-1,2%	-0,2%	-1,1%	0,4%	-1,9%	0,6%	-0,7%
Maidla	-1,1%	1,3%	-0,6%	-0,1%	0,6%	-1,0%	-0,2%

Püssi linn	-1,9%	-2,9%	-0,1%	-1,2%	0,9%	0,6%	-0,8%
Rägavere	0,8%	-0,6%	0,1%	-2,0%	1,0%	1,0%	0,0%
Sonda	0,1%	-2,6%	-4,6%	-1,3%	1,1%	0,0%	-1,2%
Kokku	-1,3%	-2,1%	-0,8%	-0,9%	-0,4%	0,4%	-0,8%

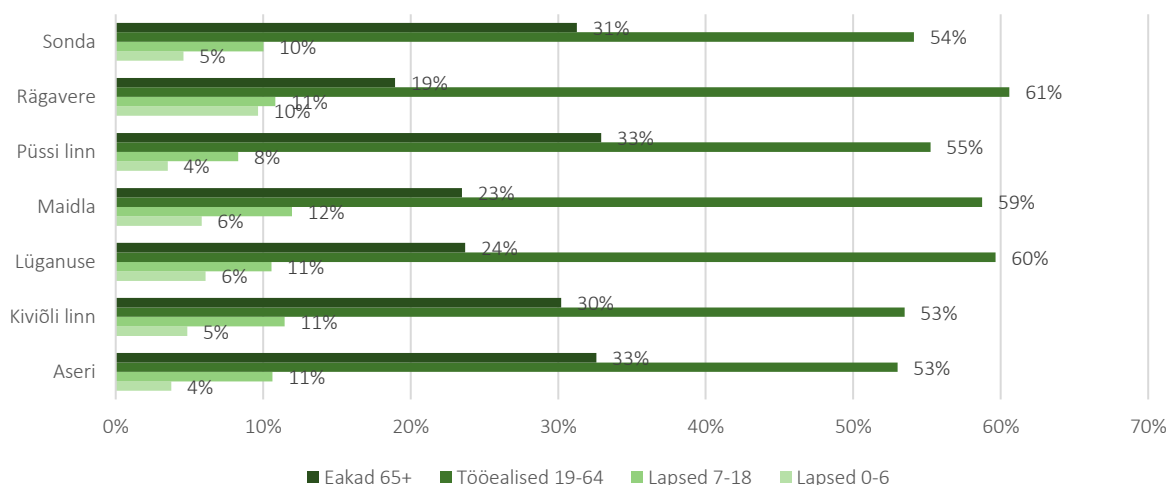
Võrreldes rahvastiku vanusstruktuuri 2022. aastal kuue aasta taguse ajaga (arvestades sünde, arvestamata surmasid), joonistub välja dünaamika, kus tegevuspiirkonna kui terviku vaates on väljaränne toimunud eelkõige vanuserühmades 20-34 eluaastat. Erinevalt kõikidest teistest vanusrühmadest on toimunud mõningane sisserränne kuni 14-aastaste hulgas (Tabel 4).

Tabel 4. Rändesaldo perioodil 2016- 2021 5-astastes vanusrühmades (rahvastikuregister)

Vanus	Aseri	Kiviõli linn	Lüganuse	Maidla	Püssi linn	Rägavere	Sonda	VIKO
0-4	5	23	-8	5	9	5	4	43
5-9	10	16	2	0	7	-2	-7	26
10-14	7	-16	-2	5	3	17	1	15
15-19	-7	-45	3	2	-7	5	-6	-55
20-24	-20	-96	-32	-10	-11	-12	-14	-195
25-29	-18	-72	-2	-11	-14	-12	-11	-140
30-34	-18	-63	0	-15	-18	-5	-14	-133
35-39	-6	-31	-1	0	-5	13	-6	-36
40-44	-1	-16	-3	4	2	-5	-1	-20
45-49	-7	-37	-13	3	4	-1	-1	-52
50-54	-11	-20	3	5	-3	-1	-7	-34
55-59	-14	-39	4	-5	-17	-6	-6	-83
Kokku	-80	-396	-49	-17	-50	-4	-68	-664

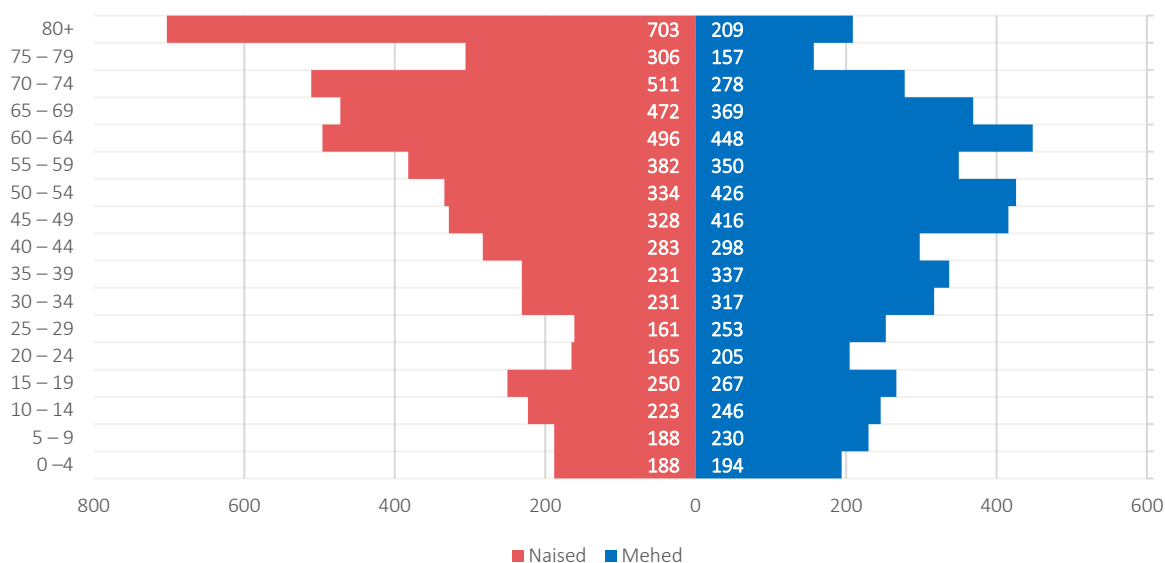
Vanus	Aseri	Kiviõli linn	Lüganuse	Maidla	Püssi linn	Rägavere	Sonda	VIKO
0-6	10	43	-10	5	12	-2	5	63
7-18	6	-43	14	10	8	29	-11	13
19-64	-98	-453	-64	-35	-79	-33	-74	-836

Tegevuspiirkonna elanikest 5,2% on kuni 6-aastased, 10,9% vahemikus 7-18 eluaastat, tööealisi on 55,2% ning 65-aastaseid ja vanemaid elanikke 28,8% kogurahvastikust. Kuni 18-aastaste osakaal kogurahvastikus (16%) on madalam Eesti keskmisest näitajast (20,2%). Tööealisi on võrreldes Eesti keskmisega (59,6%) samuti vähem, samas eakate osakaal rahvastikus on selle võrra oluliselt kõrgem kui Eesti keskmine näitaja (20,2%). Piirkondade lõikes on vanusjaotuses mõningad erinevused (Joonis 13. Vanusrühmade osakaal piirkondades 2022 (rahvastikuregister)).

Joonis 13. Vanusrühmade osakaal piirkondades 2022 (rahvastikuregister)

Vaadeldes 2022. aastaks kujunenud piirkonna elanikkonna soo-vanuskoosseisu, on näha, et elanike jaotus on vanuseliselt tasakaalust väljas. Arvukaimad 5-aastased vanuserühmad, kus elanike arv on suurem kui 800, on vahemikus 60–74 eluaastat (enam kui 900 on ka 80-aastaseid ja vanemaid elanikke) Vanuserühmade vahemikus 25–44 eluaastat suurus jääb 400–600 vahele, kuni 24-aastaste vanuserühmade suurus aga vahemikku 370–520 elanikku. Väiksemad põlvkonnad on juba viljakasse ikka sisenenud ja trend jätkub ka järgnevatel kümnenditel. See toob kaasa tuleviku sündide arvu kahanemise (Joonis 14).

Joonis 14. Rahvastiku soo-vanusjaotus VIKO tegevuspiirkonnas seisuga 1.01.2022 (rahvastikuregister)

Ülalpeetavate määr iseloomustab ülalpeetavate (0–14-aastaste ning 65-aastaste ja vanemate) põlvkondade summaarse arvukuse suhet tööealiste (15–64-aastaste) arvukusse. Mida väiksem see suhe on, seda väiksem koormus on tööelistel. Eesti keskmine näitaja on 0,58. Tegevuspiirkonna näitaja tasemel 0,69 on kõrgem ning võrreldes Eesti keskmisega moodustavad ülalpeetavatest proportsionaalselt suurema osa eakad.

Demograafiline töötururinde indeks arvutatakse kui 5–14-aastaste elanike ja 55–64-aastaste elanike arvukuse suhe. Indeks iseloomustab lähitulevikus tööturule sisenevate ja sealt väljuvate põlvkondade arvukuse vahekorda (tasakaalus rahvastiku korra võrdub ühega). Tegevuspiirkonnas on tööturule sisenevad põlvkonnad oluliselt väiksemad kui sealt väljuvad. Indeksi väärtus tasemel 0,53 on oluliselt madalam võrreldes Eesti keskmisega (0,86). Lihtsustatult siseneb järgmisel kümnendil tööturule u kaks korda vähem inimesi, kui sealt väljub.

Sugude suhe näitab meeste arvu suhtena 100 naise kohta. Sugude suhe on tegevuspiirkonnas kogurahvastiku vaates pigem tasakaalus (1,07). Samas peamises fertiilses eas vanusrühmas (20–39) on mehi oluliselt enam kui naisi. Näitaja tase 1,41 sedastab, et peaaegu igal kolmandal mehel vanuses 20–39 ei ole võimalik tegevuspiirkonnast kaaslast leida.

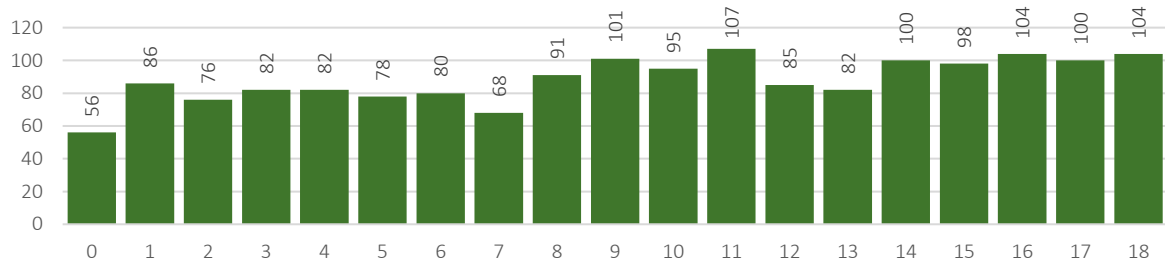
Kokkuvõttev profiil VIKO ja selle alapiirkondade peamistest demograafilistest näitajatest on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Demograafilised näitajad VIKO tegevuspiirkonnas 2016-2022 ja piirkondades 1.01.2022 (rahvastikuregister)

VIKO	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ülalpeetavate määr	0,57	0,60	0,63	0,64	0,66	0,68	0,69
Demograafilise tööturusurve indeks	0,49	0,50	0,50	0,50	0,51	0,50	0,53
Sugude suhe	0,91	0,91	0,92	0,93	0,91	0,92	0,92
Sugude suhe vanuserühmas 20-39	1,39	1,44	1,45	1,45	1,43	1,45	1,41

Piirkonnad 2022	Aseri	Kiviõli linn	Lüganuse	Maidla	Püssi linn	Rägavere	Sonda
Ülalpeetavate määr	0,76	0,74	0,58	0,56	0,70	0,56	0,75
Demograafilise tööturusurve indeks	0,49	0,58	0,54	0,61	0,32	0,53	0,51
Sugude suhe	0,93	0,84	1,02	0,98	0,88	1,11	1,07
Sugude suhe vanuserühmas 20-39	1,57	1,33	1,22	1,56	1,66	1,38	1,69

Tegevuspiirkonnas on suuremaid laste aastakäike (100 last või enam) igas kooliastmes, kuid mitte enam lasteaialaste hulgas. Kõige arvukamate (107 last) ja tagasihoidlikumate (56 last) aastakäikude vahe on ligi viiskümmend last ehk kahe või enama lasteaiaühikuklassikomplekti jagu (joonis 15).

Joonis 15. Kuni 18-aastased lapsed VIKO tegevuspiirkonnas 1.01.2022 (rahvastikuregister)

Kuus alapiirkonda on pigem väikese rahvaarvuga ja nii jäävad laste aastakäigud kümne lapse piirile või on väiksemad ning kõikumised vanuse lõikes on suured. Kiviõli linnas on igas aastakäigus üldjuhul enam kui 30 last.

Vaadeldes lapsi kolmeaastaste vanuserühmadena, on näha, et hetkel on suurim laste arv suurim gümnaasiumi/kutsekooli vanuses ning seejärel III ja II kooliastmes. Piirkondadest eristub Rägavere, kus suurim on alles 4-6 aasta möödudes kooli siirduvate laste hulk (Tabel 6).

Tabel 6. Lapsed 3-aastaste vanuserühmadena vallas ja piirkondades 1.01.2022 (rahvastikuregister)

	VIKO	Aseri	Kiviõli linn	Lüganuse	Maidla	Püssi linn	Rägavere	Sonda
kooli 4-6 aasta pärast	244	23	101	30	16	17	38	19
kooli 3. a. jooksul	240	27	109	31	19	10	32	12
I aste	260	34	128	30	21	13	16	18
II aste	287	32	136	33	17	17	29	23
III aste	280	43	133	28	17	20	25	14
gümnaasium	308	43	142	32	27	23	22	19

VIKO tegevuspiirkonna seniste rahvastikuarengute kohta saab kokkuvõtvalt välja tuua järgneva:

- Viimase 15 aasta jooksul on rahvaarv territooriumil aastakeskmiselt kahanenud -2%, viimasel paaril aastal on kahanemise tempo aeglustunud. Kokku on piirkonna

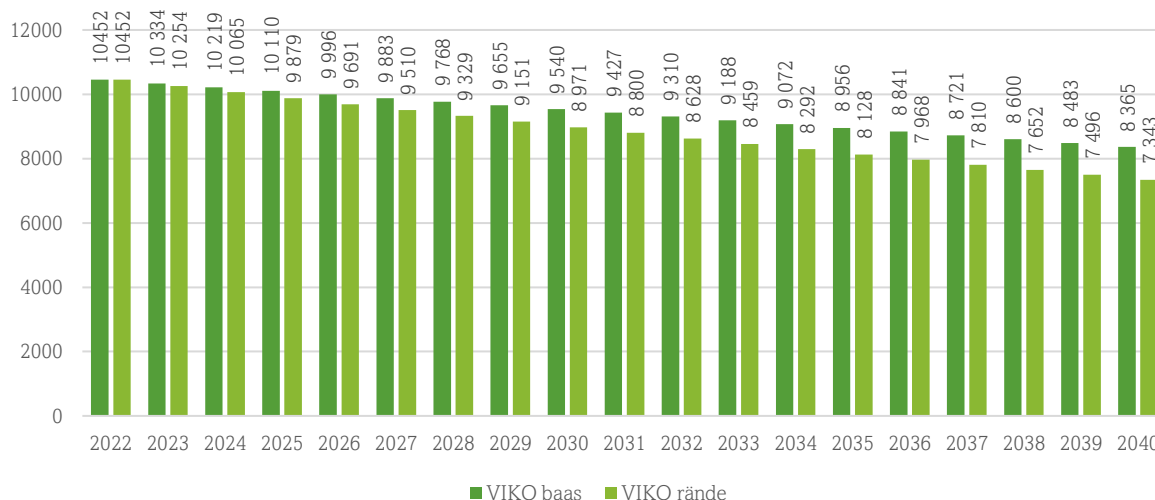
elanikkond vähenenud u 4500 inimese võrra. Seejuures on tegevuspiirkonna elanikkond kahanenud aastakeskmiselt kiiremini kui maakondades.

- Rahvaarvu kahanemine on olnud põhjustatud 2/5 ulatuses negatiivsest rändesaldost ja 3/5 ulatuses negatiivsest loomulikust iibest.
- Tegevuspiirkonna siseste piirkondade rahvaarvu muutuse vaates on kolm trendi. Kiire tempoga (11–15%) on kahanenud Kiviõli linna, Püssi linna, Sonda ja Aseri piirkonna elanike arv. Aeglasemalt (4-7%) Lüganuse ja Maidla piirkonnad. Rägavere piirkonnas on rahvaarv püsinud stabiilne (+1%). Kiviõli linna kahanemine moodustab enam kui 60% kogu tegevuspiirkonna rahvastikukaost.
- Rahvastiku vanusjaotus on tasakaalust väljas. Eakate osakaal rahvastikus väga kõrge. Vanuserühmade arvukus näitab, et tegevuspiirkonna rahvaarv saab tulevikus stabiliseeruda olemasolevast oluliselt madalama tasemel.

Käesoleva töö raames ei ole tegevuspiirkonnale eraldi rahvastikuproгноosi koostatud. Samas aastatel 2020 või 2021 on prognoosid koostatud kolmele VIKO tegevuspiirkonda jäävale omavalitsusele. Arvestades alapiirkondade rahvaarvu proportsioone omavalitsustes, on vastavad arengud koondatud ja projitseeritud VIKO tegevuspiirkonnale. Kiviõli ja Püssi linn ning Lüganuse, Maidla ja Sonda piirkonnad moodustavad 100% Lüganuse vallast. Aseri piirkonna rahvastik moodustab 25% Viru-Nigula valla rahvastikust ning Rägavere piirkond 13% Vinni valla rahvastikust.

Esitatud on kaks stsenaariumi kogurahvastiku kohta. Baasstsenaariumis eeldatakse, et tegemist on suletud rahvastikuga, mis tähendab, et selle koostamisel rännet ei arvestata ning analüüsitakse sündimus- ja suremuskäitumise mõju tuleviku rahvastiku arengule. Seega iseloomustab baasstsenaarium tänaseks kujunenud rahvastiku sisemist taastevõimet piirkondades. Rändestsenaariumis on arvestatud püstitatud eelduste alusel toimuva (välja)rändega piirkonnas.

Rahvaarv tegevuspiirkonnas väheneb tulenevalt olemasolevast vanusstruktuurist igal juhul. Tegevuspiirkonna tervikvaates kahaneb tuleviku rahvaarv igal juhul. Ilma rändeliikumisteta elab piirkonnas kümnendi lõpul 900 ja aastal 2040 200 elanikku vähem. Rände-eelduste realiseerudes toimub aastaks 2030 rahvaarvu kahanemine 9000 elanikuni ja prognoosiperioodi lõpuks 7300 elanikuni ehk elanikke saab olema 3100 võrra vähem

3.3 Piirkonna sotsiaalmajanduslikud näitajad

Piirkonna sotsiaalmajandusliku olukorra analüüsi eesmärgiks on kirjeldada, milline on olnud piirkonna areng ja mis on peamised väljakutsed andmetest lähtuvalt, millele tugineda kogukonna ja elukeskkonna meetmete kujundamisel. Eelkõige on analüüsis tuginetud erinevatele tööhõive ja töötusega seotud näitajale, aga ka laiemalt piirkonna sotsiaalmajanduslikku olukorda kirjeldavatele näitajatele puudega inimeste osakaal, tervena elatud aastad ja oodatav eluiga ning ligipääsetavus teenustele. Lisaks kirjeldatakse avaliku sektori tegevust läbi omaavalitsusete tulubaasi ning avaliketeenustega rahulolu ning põgusalt antakse ülevaade kolmanda sektori näitajatest ja nende muutustest.

3.3.1 Töötus ja tööhõive

Peamised tööhõive olukorra kirjeldamisel kasutatavad näitajad on ülalpeetavate määr ja demograafiline tööturuse indeks, mis iseloomustab lähitulevikus tööturule sisenejate ja sealt väljujate arvukuse vahet (vt **Tõrge! Ei leia viiteallikat.**) ning tööhõive näitajad – töötute arv, tööhõive osalemine määr, tööhõive määr, töötuse määr ning palgatöötajate keskmine brutotulu. Lisaks antakse ülevaade erinevatest tööhõivetest ja sotsiaalmajandusliku olukorda mõjutavatest eri sihtrühmadega seotud näitajatest, sh osalise töövõime, puudega ja hoolduskoormusega inimestest ning elanike heaolu laiemalt kirjeldavast oodatavast elueast ja tervena elatud aastatest piirkonnas.

Registreeritud töötute arv 1000 elaniku kohta on VIKO piirkonnas 2022. aasta seisuga mõnevõrra üle Eesti keskmise (34-36 töötut 1000 elaniku kohta võrreldes 34 töötuga Eestis keskmiselt). Töötute arv on võrreldes 2017. aastaga tõusnud, millal see Vinni Ja Viru-Nigula vallas jäi alla Eesti keskmise taseme (**Tõrge! Ei leia viiteallikat.**).

Tabel 7. Tööhõive näitajad VIKO piirkonnas 2017. aasta ja 2022. aasta seisuga (Statistikaamet) ¹³

		Registreeritud töötud 1000 elaniku kohta	Demograafiline tööturuseindeks	Ülalpeetavate määr	Registreeritud töötud (kuude keskmine)
2017	Lüganuse vald	28	0,49	61,7	249
	Vinni vald	19	0,64	52,0	135
	Viru-Nigula vald	23	0,64	62,8	134
	Kogu Eesti	23	0,83	55,2	30175
2022	Lüganuse vald	39	0,51	72,5	317
	Vinni vald	36	0,73	60,5	240
	Viru-Nigula vald	34	0,59	68,3	190
	Kogu Eesti	34	0,87	58,2	45744

¹³ Registreeritud töötud haldusüksuse järgi TTo65, kättesaadav:

https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tooturg_tootud_luhiajastatistika/TTo65; demograafiline tööturuse indeks RVo6U, kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_demograafilised-pehinaitajad/RVo6U, ülalpeetavate määr RVo63U, kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_demograafilised-pehinaitajad/RVo63U

Demograafiline töötururinde indeks iseloomustab tööjõuturu tulevikutrendi. See arvutatakse 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste vanuserühmade suhtena ning see näitab tööturule saabujate osatähtsust võrreldes tööturult lahkujatega. Kui indeks on suurem kui 1, võib prognoosida tööjõu pakkumise suurenemist ja kui ühest väiksem siis tööjõupuuduse tekkimise võimalust. Indeks on piirkonnas oluliselt madalam kui Eesti keskmine, mis näitab suuremat tööjõupuuduse tekkimise võimalust. Kui Eestis on see viimase aasta jooksul mõnevõrra paranenud, siis VIKO piirkonnas Lüganuse ja Vinni vallas ka mõnevõrra tõusnud, kuid Viru-Nigula vallas langenud.

Ülalpeetavate määr on statistiline näitaja, mis tuginedes rahvastiku vanuskoosseisu andmetele toob esile kuivõrd suurt arvu inimesi peab tööeline elanikkond üleval pidama. Seega mida väiksem on arv, seda vähem on ülalpeetavaid tööelise elanikkonna suhtes. Ülalpeetavate hulka loetakse kuni 14-aastased lapsed ning 64-aastased ja vanemad inimesed. Sarnaselt üle- Eestilisele trendile on ka VIKO piirkonnas järjest suurenev vanemaealiste inimeste osakaal ning seetõttu on suurenenud ka ülalpeetavate määr (60,5-68,3), mis on kõigis piirkonna valdades üle Eesti keskmise (58,2). Ülalpeetavate määra kasvutempo on olnud kiirem kui Eestis keskmiselt.

VIKO piirkonnas on kõige arvukamalt töötuid 25-54-aastaste naiste vanuserühmas, mis sarnaneb ka Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa ning kogu Eesti töötuse statistikale, ainukesena erineb sellest Vinni vald, kus samas vanuserühmas mehi on töötute hulgas naistes mõnevõrra rohkem. (Tabel 8)

Tabel 8. Registreeritud töötud soo ja vanuserühmade kaupa 2022. aastal (kuude keskmine) (statistikaamet)¹⁴

		Kogu Eesti	Kirde-Eesti	Ida-Virumaa	Lüganuse vald	Lääne-Virumaa	Vinni vald	Viru-Nigula vald	VIKO kokku
Mehed ja naised	Vanuserühmad kokku	47287	6452	6452	350	1912	248	197	795
	16-24	5998	803	803	49	272	39	28	116
	25-54	31497	4065	4065	200	1208	152	115	467
	55 ja vanemad	9792	1584	1584	101	433	57	55	213
Mehed	Vanuserühmad kokku	21032	3031	3031	178	881	120	80	378
	16-24	2839	404	404	29	130	15	12	56
	25-54	13439	1900	1900	95	529	78	43	216
	55 ja vanemad	4754	727	727	55	222	27	25	107
Naised	Vanuserühmad kokku	26255	3422	3422	171	1031	128	118	417
	16-24	3159	400	400	21	142	24	16	61
	25-54	18058	2165	2165	105	678	74	72	251
	55 ja vanemad	5039	857	857	46	211	30	30	106

Tööjõus osalemise määr näitab kui suur osa tööelise elanikkonnast (15–74 aastat) on majanduslikult aktiivne, see tähendab on kas tööga hõivatud või on töötu, kuid otsib tööd. Ida-Virumaal oli tööhõives osalemise määr 2022. aastal 61,4% ja Lääne-Virumaal 65,0%, mis mõlemad jäävad alla Eesti keskmisest (73,3%), kuid pigem samale tasemele regiooni

¹⁴ Registreeritud töötud haldusüksuse järgi TTo65, kättesaadav:

https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tooturg_tootud_luhiajastatistika/TTo65; 16-26-aastased registreeritud töötud (NH07), kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika_noorteseire/NH07

keskmisega (Kirde-Eesti regiooni keskmisest (75,8%) vastavast näitajaga. Kui Eestis keskmiselt on töajõus osalemise määr 2022. aastal tõusnud võrreldes eelmise aastaga, siis Ida- ja Lääne-Virumaal on see langenud. Kuigi perioodi jooksul on näitaja kasvanud, on 2022. aasta näitaja mõlemas maakonnas madalamal kui perioodi alguses 2017. aasta tase

Tööhõive määr näitab, kui suur osa tööealisest rahvastikust on tööga hõivatud¹⁵ (Tabel 9). Ida-Virumaal oli tööhõive määr 2022. aastal 54,9%, Lääne-Virumaal 60,7%, mis on samuti alla nii Eesti keskmisest. 2022. aasta seisuga oli tööhõive määr Eestis 69,2% (sh meestel 71,6% ja naistel 67,0%). Tööhõive määr on piirkonnas viimastel aastatel olnud suhteliselt stabiilne, kuid 2021. aastaga võrreldes on toimunud langus.

Töötuse määr omakorda näitab, kui suur osa majanduslikult aktiivsest rahvastikust ehk töajõust on töötud¹⁶. Tööealisest rahvastikust oli Ida-Virumaal 2022. aastal töötud 10,7% ja Lääne-Virumaal 2021. aastal¹⁷ 6,6%. Seega on töötuse määr mõlemas VIKO piirkonna maakonnas üle Eesti keskmise (5,6%).

Tabel 9. Töajõus osalemise, tööhõive ja töötuse määr tööealise elanikkonna (15 kuni 74 aastat) seas (Statistikaamet)¹⁸

		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Töajõus osalemise määr, %	Eesti	71,6	71,9	71,6	71,6	71,1	73,3
	Kirde-Eesti	..	63,9	63,1	62,3	63,4	61,4
	Ida-Virumaa	61,6	63,9	63,1	62,3	63,4	61,4
	Lääne-Virumaa	65,7	64,3	64,6	66,3	66,0	65,0
Tööhõive määr, %	Eesti	67,5	68,1	68,4	66,7	66,7	69,2
	Kirde-Eesti	..	56,8	57,6	54,6	56,1	54,9
	Ida-Virumaa	53,9	56,8	57,6	54,6	56,1	54,9
	Lääne-Virumaa	61,6	60,0	61,6	61,5	62,2	60,7
Töötuse määr, %	Eesti	5,8	5,4	4,4	6,8	6,2	5,6
	Kirde-Eesti	12,4	11,1	8,7	12,3	11,5	10,7
	Ida-Virumaa	12,4	11,1	8,7	12,3	11,5	10,7
	Lääne-Virumaa	6,2	6,6	4,6	7,2	5,8	6,6

Palgatöötajate keskmine brutotulu¹⁹ kuus 2021. aastal oli VIKO piirkonnas vahemikus 1164 eurot Lüganuse vallas kuni 1272 eurot Viru-Nigula vallas, mis moodustab Eesti keskmisest (1475 eurot) ca 80% (79% Lüganuse vallas ning 84% ja 86% vastavalt Vinni ja Viru-Nigula vallas). Palgakasv on aeglasem kui Eestis keskmiselt ning palgavahe Eesti keskmisega on võrreldes 2017. aastaga suurenenud (jäädes 2017. aastal vahemikku 83-90%).

VIKO piirkonnas elas 2022. aastal 1000 elaniku kohta **138,8 puudega isikut**, sh neist enim neist eakate seas, mis on tavapärane. See moodustab 14% piirkonna elanikkonnast, mis on

¹⁵ Hõivatud on isik, kes uuritava ajalt töötas ja sai selle eest tasu palgatöötaja, ettevõtja või vabakutselisena. Hõivatud on ka töötaja, kes töötas otsese tasuta pereettevõttes, oma talus või ei teinud tööd ajutiselt. Allikas: statistikaamet

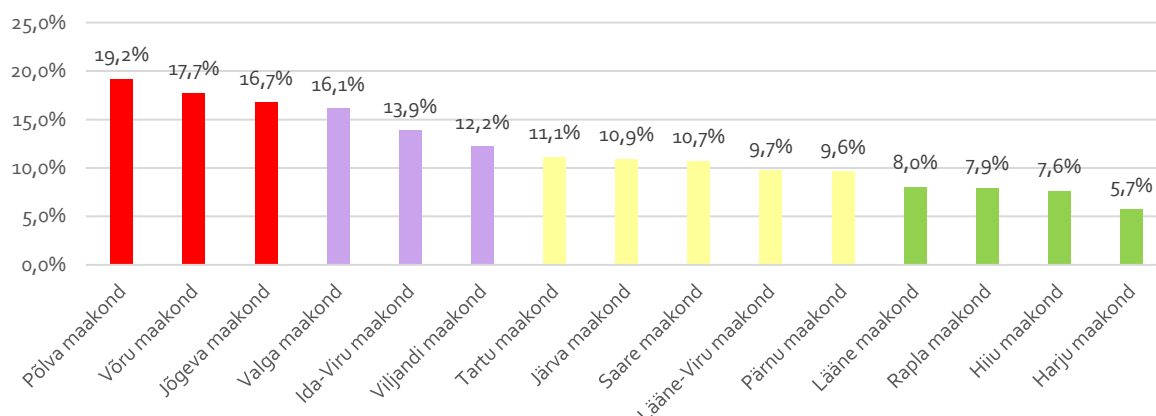
¹⁶ Töötud on isik, kes ei tööta kusagil, kuid otsib aktiivselt tööd ja on selle leidmise korral kohe (kahe nädala jooksul) valmis tööd alustama. Allikas: statistikaamet

¹⁷ 2021. aasta andmed ei ole kättesaadavad

¹⁸ 15-74-aastaste hõiveseisund piirkonna, maakonna ja vanuserühma järgi (TT4645), kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tooturg_tooturu-uldandmed_aastastatistika/TT4645

¹⁹ Palgatöötaja keskmine brutotulu ST004, kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_sissetulek/ST004

samal tasemel Ida-Viru maakonna keskmisega – 13,9%, kuid ületab Lääne-Virumaa keskmist näitajat (9,7%) (Joonis 17).

Joonis 17. Puuetega inimeste osakaal elanikkonnast maakondade lõikes (SKA)

VIKO piirkonnas 2019. aastast alates on puudega isikute arv vähenenud, seda ka sihtrühmade lõikes, kuid osakaal elanikkonnast säilinud suhteliselt muutumatuna. (Tabel 10Tõrge! Ei leia viiteallikat.)

Tabel 10. Puudega inimeste arv ja osakaal elanikkonnast (%) vanusegruppide ja aastate lõikes (Sotsiaalkindlustusamet)²⁰

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Lüganuse	Laps	110	93	72	69	61	54	1%	1%	1%	1%	1%
	Tööealine	541	627	611	558	501	431	6%	7%	7%	7%	6%
	Eakas	900	990	954	938	872	822	10%	11%	11%	11%	11%
	KOKKU	1 551	1 710	1 637	1 565	1 434	1 307	17%	20%	19%	19%	17%
Vinni vald	Laps	85	76	72	72	63	62	1%	1%	1%	1%	1%
	Tööealine	318	356	365	357	329	296	5%	5%	5%	5%	5%
	Eakas	309	365	351	371	338	312	4%	5%	5%	5%	5%
	KOKKU	712	797	788	800	730	670	10%	11%	11%	12%	11%
Viru-Nigula vald	Laps	57	53	46	36	40	45	1%	1%	1%	1%	1%
	Tööealine	304	325	326	298	275	252	5%	5%	6%	5%	5%
	Eakas	418	449	449	429	382	359	7%	8%	8%	8%	7%
	KOKKU	779	827	821	763	697	656	13%	14%	14%	13%	12%
VIKO kokku	Laps	252	222	190	177	164	161	1%	1%	1%	1%	1%
	Tööealine	1 163	1 308	1 302	1 213	1 105	979	5%	6%	6%	6%	5%
	Eakas	1 627	1 804	1 754	1 738	1 592	1 493	7%	8%	8%	8%	8%
	KOKKU	3 042	3 334	3 246	3 128	2 861	2 633	14%	15%	15%	15%	14%

Vähenenud töövõimega töötuid inimesi oli 2022. aasta sisuga Lüganuse vallas 109 (13,3/ 1000 elaniku kohta), Vinni vallas 57 (8,4/ 1000 elaniku kohta) ning Viru-Nigula 39 (so 6,9/ 1000

²⁰ Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, kättesaadav: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/asutus-kontaktid/statistika-ja-aruandlus>

elaniku kohta). Seega on kõigi VIKO piirkonna valdade näitaja üle Eesti keskmise (7,6 /t 1000 elaniku kohta)²¹.

Leibkonnas hooldajate – so inimeste, kes hooldavad oma leibkonnaliiget või liikmeid - osakaal elanikkonnast on Ida-Virumaal 10%, mis on maakondade lõikes kõrgeim näitaja, sh 5% taluvad suurt hoolduskoormust, mis jääb maakondade võrdluses samuti kõrgeimate näitajate. Lääne-Virumaal on leibkonnas hooldamisega hõivatud 5% elanikkonnast ning talumatult suurt hoolduskoormust tajuvad 3% (maakondade lõikes jääb leibkonnas hooldajate osakaal vahemikku 1-10% ning talumatult suurt koormust taluvate isikute osakaal vahemikku 0–5%)²².

Oodatav eluiga on inimese sünnihetkel keskmiselt elada jäänud aastate arv, kui suremus ei muutu. Näitaja arvutatakse vastava aasta suremusnäitajate põhjal ja kehtib ainult siis, kui need ei muutu. Statistikaameti andmetel oli 2021. aastal Eesti elanike oodatav eluiga sünnimomendil 77,2 aastat, **Ida-Virumaal** sellest veidi madalam – 75,45 ja Lääne-Virumaal 77,02 eluaastat. Meeste oodatav eluiga oli Ida-Virumaal 69,9 ja Lääne-Virumaal 72,9 (Eestis keskmiselt 72,8) ning naistel 80,4 ja 81 (Eestis keskmiselt 81,4 aastat). Mõlema soo esindajate oodatav eluiga on eelmise aastaga võrreldes lühenenud²³.

Tervena elada jäänud aastad näitavad keskmist aastate arvu, mis inimene tõenäoliselt elab igapäevategevuse piiranguteta, kui suremus ja rahvastiku tervisenäitajad jäävad samaks. Tervena elavad mehed Ida-Virumaal eeldatavalt 51,6 ja Lääne-Virumaal 54,7 (Eestis keskmiselt 55,2) ning naised Ida-Virumaal 52,9 ja Lääne-Virumaal 60,6 (Eestis keskmiselt 58,7) eluaastat ja see on viimastel aastatel mõnevõrra tõusnud²⁴. (Tabel 11)

Tabel 11. Tervena elada jäänud ja elada jäänud aastad Harjumaal (Statistikaamet)

	Tervena elada jäänud aastad			Elada jäänud aastad		
	Mehed ja naised	Mehed	Naised	Mehed ja naised	Mehed	Naised
Kogu Eesti	56,97	55,19	58,72	77,2	72,8	81,4
Ida-Viru maakond	52,31	51,61	52,92	75,04	69,93	80,04
Lääne-Viru maakond	57,47	54,70	60,64	77,02	72,95	81,01

Erinevate vajadustega elanikkonna sihtrühmade vajadustega arvestamist peegeldab ka teenuste **ligipääsetavus**, mis näitab kas kogu elanikkond on elu- ja infokeskkonda kaasatud ja kõikidele on tagatud võrdsed võimalused ühiskonnaelust osa võtta. KOV teenustasemetel võrdlusnäitajate alusel on ligipääsetavuse näitajad VIKO piirkonna valdades keskmisena Eesti keskmisega samal tasemel, jäädes õige pisut alla keskmise kahes hinnatavas kategoorias (süsteemsus (so ligipääsetavuse käsitlemine KOV kordades ja strateegiates) ja hoonete ligipääsetavus) ning ületades õige pisut keskmist ühes hinnatavas kategoorias

²¹ Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, kättesaadav: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/asutus-kontaktid/statistika-ja-aruandlus>

²² Allikas: Turu-uuringute AS (2022) Elanikkonna hoolduskoormuse uuring. Kättesaadav: <https://sm.web.tehnik.ee/media/2686/download> ja <https://sm.ee/media/2687/download>

²³ Statistika andmebaas: elada jäänud aastad (RV0452), kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_demograafilised-pehinaitajad/RV0452

²⁴ Statistika andmebaas: tervena elada jäänud aastad (TH753), kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tervishoid_tervislik-seisund/TH753

(teenuste ligipääsetavus). Samas tuleks arvestada, et ka keskmised tulemused küllaltki tagasihoidlikud, kuna teenustasemeid hinnatakse 0-9-pallisel skaalal, aga valdade keskmine punktisumma on 1 (mediaan keskmine 2).²⁵

Tabel 12. Ligipääsetavuse hindamiskriteerium KOV-ide teenustasemete seires (Rahandusministeerium)

KOV	Süsteemsus	Hoonete ligipääsetavus	Teenuste ligipääsetavus	KOKKU
Lüganuse vald	1	0	4	1
Vinni vald	1	0	1	0
Viru-Nigula vald	4	0	4	1
VIKO keskmine	2	0	3	1
Omaavalitsuste keskmine	2,8	0,2	2,9	1,0
Mediaan omaavalitsus	2	0	2	2

Sotsiaal- majandusliku olukorra ülevaates saab eristada tööhõive näitajaid ja laiema sotsiaalse heaolu näitajaid. Enamus tööhõivega seotud näitajad VIKO piirkonnas on alla Eesti keskmise – demograafiline tööturururve indeks, tööhõive ja töötuse määr, keskmine brutotulu, vähenenud töövõimega isikute arv. Samuti jäävad valdavalt alla keskmise taseme ka erinevad sotsiaalsed olukorda laiemalt kirjeldavad näitajad, sealhulgas oodatud eluiga ja tervena elatud aastatega (sh oodatava eluea osas ei ole erinevused keskmisest nii suured kui tervena elatud aastate osas), puuetega inimeste osakaal elanikkonnast, inimeste üldine hoolduskoormus. Samas on nende näitajate puhul kättesaadav ainult maakonna tasandi statistika, mistõttu ei anna see täpset hinnangut just VIKO piirkonna olukorrale ja arengutele. Positiivsena saab välja tuua, et erinevate sihtrühmade ligipääsetavus avalikele teenustele on keskmisel tasemel.

3.3.2 Omaavalitsuste finantsid ja tulubaas

Lüganuse valla põhitegevuse tulude maht oli 2021. aasta eelarve täitmise järgi ligi 11,8 miljonit eurot. Põhitegevuse kulusid oli ligi 11,6 miljonit eurot. Seega moodustas põhitegevuse tuleml 1% ehk 171 tuhat eurot. Viru-Nigula valla põhitegevuse tulude maht oli ligi 8,5 miljonit eurot ja põhitegevuse kulusid oli 8,3 miljoni euro vääringus ning põhitegevuse tuleml 2% ehk veidi enam 200 000 eurot. Vinni valla põhitegevuse tulud olid ligi 11,9 miljonit eurot, kulud 10,7 miljonit ning põhitegevuse tuleml 1,1 miljonit ehk 10% (Tabel 13). Võrdluseks, Eesti keskmine näitaja on 13–14%, seega jäävad Lüganuse ja Viru-Nigula valla tulemid märkimisväärselt alla Eesti keskmise.

Netovõlakoormus oli 2021. aastal suurim Lüganuse vallal (40,6%), kus võlakohustusi oli 5,3 miljonit eurot ning vaba netovõlakoormust seega 4,6 miljonit eurot²⁶. Viru-Nigula valla võlakoormus oli 30%, võlakohustused 2,9 miljonit eurot ja vaba võlakoormus 4,2 miljonit eurot. Kõige paremad on näitajad Vinni vallas, kus võlakoormus oli 24%, võlakohustusi 4,8 miljonit eurot ning vaba võlakoormus 6,5 miljonit eurot (Tabel 13).

Tabel 13. Lüganuse, Viru-Nigula ja Vinni valla eelarvenäitajad perioodil aastal 2021 (Rahandusministeerium)

	Lüganuse vald	Viru-Nigula vald	Vinni vald
Põhitegevuse tulud	11 822 424	8 548 104	11 890 290

²⁵ Allikas: KOV teenustasemed, kättesaadav: <https://minuomavalitsus.fin.ee/et/omavalitsuse-detailvaade>

²⁶ S.o maksimaalne summa, mille omaavalitsus võib laenata

Põhitegevuse kulud	11 651 033	8 335 295	10 745 636
Põhitegevuse tulem	171 391	212 810	1 144 654
Tulemi osakaal tuludest	1%	2%	10%
Põhitegevuse tulud elaniku kohta	1 418	1 478	1752
Põhitegevuse tulem elaniku kohta	21	37	169
Võlakohustused aasta lõpu seisuga	5 360 237	2 911 536	4 866 332
Likviidsed varad aasta lõpu seisuga	0	344 083	1 945 292
Netovõlakkoormus (eurodes)	4805283	2 567 453	2 921 040
Netovõlakkoormuse %	40,6%	30,0%	24,6%

Viimase kuue aastaga on omavalitsuste põhitegevuse tulude maht kasvanud paari miljoni võrra. Füüsilise isiku tulumaks moodustab tuludest 45-50% (enim Viru-Nigulas 50% ja vähim Vinni vallal 45%), saadavad sihtotstarbelised toetused 42% Lüganuse vallas ning 38% Viru-Nigula ja Vinni valdades. 44%. Tasandusfondi eraldis on vahemikus 8–12% (madalaim Vinnil, kõrgeim Lüganusel). Ressursitasude²⁷ osakaal tuludes on tagasihoidlik, jäädes 400 tuhande euro ehk 3% kanti Lüganusel ja alla 1% teistes valdades (Tabel 14).

Tabel 14. Lüganuse, Viru-Nigula ja Vinni valla põhitegevuse tulude jaotus 2021 eelarves (Rahandusministeerium)

	Lüganuse	Viru-Nigula	Vinni
PÕHITEGEVUSE TULUD	€11 822 400	€11 890 300	€8 548 100
Maksutulud	€6 092 500	€5 892 800	€4 640 900
Füüsilise isiku tulumaks	€5 824 200	€5 398 700	€4 439 300
Maamaks	€268 400	€494 000	€201 600
Tulud kaupade ja teenuste müügist	€311 400	€1 402 400	€560 800
Saadavad toetused tegevuskuludeks	€4 957 100	€4 556 700	€3 229 800
Tasandusfond	€1 386 100	€1 312 400	€706 800
Toetusfond	€3 210 700	€3 029 400	€2 306 600
Muud saadud toetused tegevuskuludeks	€360 300	€214 800	€216 400
Muud tegevustulud	€461 400	€38 400	€116 600
Kaevandamisõiguse tasu	€368 500	€18 800	€39 200
Laekumine vee erikasutusest	€78 300	€14 600	€65 500
Saastetasud ja keskkonnale tekitatud kahju hüvitis	€8 800	€0	€0

Lüganuse valla puhul on tegemist toimetuleva²⁸ omavalitsusega, mille põhitegevuse tulem on olnud positiivne ja netovõlakkoormus võimaldab veel teataval määral uusi laene teenindada. Samas on olemasolev laenukoormus piisavalt suur ja tulem väike selleks, et tegelik laenuvõimekus tulevikus olulisi investeeringuid teha võimaldaks. Põhitegevuse tulud on ligi pooles ulatuses sõltuvuses üksikisiku tulumaksust, mistõttu tööhõive vähenemine (tööealise elanikkonna arvukuse kahanemise tulemusel) hakkab kahandama võimalusi põhitegevuse kulude ning investeeringute osas. Viru-Nigula ja Vinni valla puhul on tegemist keskmiselt tulukate omavalitsustega, mille põhitegevuse tulem on olnud 12%, s.o Eesti keskmisega samas suurusjärgus. Valdade netovõlakkoormus on mõistlikul tasemel ja võimaldab veel teataval määral uusi laene teenindada. Samas ei ole põhitegevuse tulem piisavalt suur mahukate investeeringute teenindamiseks. Tööealiste arvu vähenemine avaldab tulevikus omavalitsuse tulubaasile tuntuvat negatiivset mõju.

Kuigi tegemist on elanike arvult väiksemate omavalitsusega, on Viru-Nigula ja Vinni valla peamised näitajad on Lüganuse omadest mõnevõrra paremad (**Tõrge! Ei leia viiteallikat.**).

²⁷ Kaevandamisõiguse tasu, laekumine vee erikasutusest ning saastetasud ja keskkonnale tekitatud kahju hüvitis.

²⁸ minuomavalitsus.fin.ee andmetel

Kuigi mõlemad vallad on kahaneva elanike arvuga, on viimase 15 aasta tempo olnud mõnevõrra erinev –Lüganuse on kaotanud proportsionaalselt enam oma rahvastikust ja ka tulevikuproгноos on Viru-Nigula ja Vinni valla puhul veidi optimistlikum. Samuti on paremad muud demograafilised näitajad.

Ka eelarvepositsioon on Viru-Nigula ja Vinni valla puhul Lüganuse omast parem – põhitegevuse tulud on kasvanud kiiremas tempos, tulem on protsentuaalselt suurem ja seega ka laenuvõimekus parem. Samuti teenivad nende valdade elanikud suuremat tulu ja on suurema ettevõtlusaktiivsusega.

Oluline on ka märkida, et teised vallad on põlevkivisektorist märksa vähem sõltuvuses kui Lüganuse.

3.3.3 Rahulolu avalike teenustega

Piirkonna elanike üldine rahulolu oma elukeskkonnaga peegeldab seda, mida ka erinevad sotsiaalmajanduslikud näitajad näitavad – taset alla Eesti keskmise enamuses elukeskkonna ja peamiste avalike teenustega seotud aspektides. Enim rahul on VIKO piirkonna elanikud jalgsi ja jalgrattaga liikumise võimalustega ning rohealadega (haljasalad, pargid) piisavuse ja ligipääsetavusega, rahulolematuimad aga piirkonna arhitektuuri ja miljööga ning vaba aja kultuurse veetmise võimalustega (Tabel 15).

Tabel 15. Üldine rahulolu oma elukeskkonnaga (Statistikaamet²⁹)

		Väga rahul	Pigem rahul	Väga rahul ja pigem rahul kokku	Pigem ei ole rahul	Üldse ei ole rahul	Üldse ei ole rahul ja pigem ei ole rahul
Üldine rahulolu oma elukeskkonnaga	Kogu Eesti	14,2	70,3	84,5	12,6	2,8	15,4
	Lüganuse	4,9	59,8	64,7	24,4	11,0	35,4
	Vinni vald	7,4	71,9	79,3	18,2	2,5	20,7
	Viru-Nigula	6,9	73,5	80,4	14,7	4,9	19,6
Rahulolu vaba aja kultuurse veetmise võimalustega	Kogu Eesti	15,4	56,1	71,5	19,5	9	28,5
	Lüganuse	8,0	33,3	41,3	25,3	33,3	58,6
	Vinni vald	7,1	53,6	60,7	21,4	17,9	39,3
	Viru-Nigula	5,4	57,6	63	26,1	10,9	37
Rahulolu liikumis- ja sportimisvõimalustega	Kogu Eesti	24,2	55,1	79,3	14,5	6,3	20,8
	Lüganuse	15,6	39,0	54,6	27,3	18,2	45,5
	Vinni vald	19,1	53,0	72,1	20,0	7,8	27,8
	Viru-Nigula	15,5	64,9	80,4	13,4	6,2	19,6
Rahulolu ühistranspordi teenusega	Kogu Eesti	18,1	48,3	66,4	20,7	13	33,7
	Lüganuse	9,7	52,8	62,5	22,2	15,3	37,5
	Vinni vald	4,7	47,7	52,4	25,2	22,4	47,6
	Viru-Nigula	6,4	65,4	71,8	12,8	15,4	28,2
Rahulolu jalgsi ja jalgrattaga liikumise võimalustega	Kogu Eesti	31,2	48,3	79,5	12,5	8	20,5
	Lüganuse	31,8	57,6	89,4	7,1	3,5	10,6
	Vinni vald	33,3	41,7	75	15,0	10,0	25
	Viru-Nigula	14,0	48,0	62	23,0	15,0	38
Rahulolu rohealade (haljasalad, pargid) piisavuse ja ligipääsetavusega	Kogu Eesti	32,7	52	84,7	11,3	4	15,3
	Lüganuse	25,6	46,2	71,8	20,5	7,7	28,2
	Vinni vald	33,3	48,1	81,4	13,9	4,6	18,5
	Viru-Nigula	21,5	58,1	79,6	16,1	4,3	20,4
Rahulolu arhitektuuri ja miljööga	Kogu Eesti	14,3	58,1	72,4	20,7	6,9	27,6
	Lüganuse	9,3	26,7	36	36,0	28,0	64
	Vinni vald	12,1	48,5	60,6	28,3	11,1	39,4
	Viru-Nigula	5,4	51,6	57	31,2	11,8	43

²⁹ KO12, kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika_piirkondlik-rahulolu/KO12

3.3.4 Kodanikuühendused ja -aktiivsus

Kodanikuaktiivsuse hindamisel võib tugineda MTÜ-de arvule. Virumaa Koostöökogu piirkonnas on eelmise perioodi jooksul MTÜ-de arv kasvanud valdavalt samas suurusjärgus Eesti keskmisega, iga-aastane MTÜ-de kasv on olnud aastati erinev, jäädes üldjuhul vahemikku 1–2%, välja arvatud 2018. aastal, kui kasv üle-eestiliselt oli hüppeline seoses korteriühistute MTÜ-de registris registreerimisega. Enim on MTÜ-de arv kasvanud Vinni vallas (2-4%) ning tagasihoidlikum on kasv olnud Lüganuse ja Viru-Nigula vallas (0-1%).

Tabel 16. Äriregistris registreeritud mittetulundusühingud (Statistikaamet)

	MTÜ-de arv					MTÜ-de arvu kasv			
	2017	2018	2019	2020	2021	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Kogu Eesti	26857	39305	40044	41141	42122	46%	2%	3%	2%
Lüganuse vald	129	286	284	288	289	122%	-1%	1%	0%
Vinni vald	129	234	244	253	259	81%	4%	4%	2%
Viru-Nigula vald	139	201	203	203	206	45%	1%	0%	1%

MTÜ-dest suurima osa moodustavad piirkondlikku või kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid ning spordiklubid, ka on mitmeid vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendusi ning huviklubisid, lõbustus- ja vaba aja tegevuse ning kunstialase loometegevusega seotud ühendusi ning kirikute, koguduste ja kloostrite tegevusega seotud ühendusi.

3.4 Piirkonna majanduse ja ettevõtluse ülevaade

Ida-Virumaa puhul on tegemist regiooniga, kus peamiste majandussektorite osakaalud on Eesti keskmisest erinevad – eriti suur on see sekundaarsektori puhul (Tabel 17). Ka Lääne-Virumaal on Eesti keskmisega võrreldes erinevusi. Mõlemat maakonda iseloomustab keskmisest väiksem hõivatute osakaal teenindussektoris.

Tabel 17. Majandussektorite osakaal hõives 2020 protsentides (Eesti Statistikaamet)

	Primaarsektor	Sekundaarsektor	Tertsiaarsektor
Eesti	3,0	29,1	67,9
Ida-Viru maakond	1,4	40,7	57,9
Lääne-Viru maakond	5,9	38,6	55,5

VIKO tegevuspiirkonna majanduse süvaanalüüsis kasutati Äriregistri päringuna saadud juriidiliste isikute majandusnäitajaid ajavahemikus 2016–2020. 2020. a tegutses piirkonnas 528 äriühingut ning 111 mittetulundusühendust ja sihtasutust (Tabel 18).

Mittetulundusühendused võivad osaleda majandustegevuses, majanduskeskkonna analüüsi kontekstis ei oma juriidiline vorm tähtsust. 79% MTÜ-de tegevusala oli kunst, meelelahutus, vaba aeg (40%) või muu teenindus (48%), s.o piirkondlikku ja kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused. Arvestades, et paljud MTÜ-d on rahaliselt toetatud avaliku sektori poolt ning nende mõju majandustegevusele võrreldes äriühingutega on vähene, siis MTÜ-sid käesolevas töös eraldi ei käsitleta.

Tabel 18. Äriühingud ja mittetulundusühendused VIKO piirkonnas (Äriregister)

Äriühingud	2016	2017	2018	2019	2020
Lüganuse (ilma Kiviõli)	160	180	200	216	217
Kiviõli	136	160	163	187	177

Viru-Nigula	53	59	67	80	77
Vinni	49	53	63	62	57
Kokku	398	452	493	545	528
Mittetulundusühendused					
Lüganuse (ilma Kiviõli)	45	47	49	50	44
Kiviõli	37	36	38	38	39
Viru-Nigula	14	16	16	17	16
Vinni	11	11	12	13	12
Kokku	107	110	115	118	111

Ettevõtete analüüsimiseks äriühingud rühmitati. Selle aluseks on võetud Euroopa Komisjoni määruse definitsioon, kus suurus määratakse kas töötajate arvu või aastakäibe järgi³⁰ (Tabel 19). Eraldi on mõistlik seada teatav nn ettevõtluse aktiivsuse piir, millest alates on ettevõtte valimis kajastamine oluline – antud töös on selleks piiriks **aastane müügitulu suurem kui 10 000 eurot ja töötajate arv vähemalt 1**³¹.

Tabel 19. Ettevõtete klassifitseerimise metoodika

Ettevõtte kategooria	Aastakäive €		Töötajate arv	
	Alampiir €	Ülempiir €	Alampiir	Ülempiir
Suurettevõtte	50 000 000	-	250	-
Keskmise suurusega ettevõtte	10 000 000	50 000 000	50	250
Väikeettevõtte	2 000 000	10 000 000	10	50
Mikroettevõtte	10 000	2 000 000	1	10

VIKO piirkonna ettevõtete kogu müügitulu 2020. a Äriregistrile esitatud majandusaasta aruannete andmetel oli 177,3 miljonit eurot, millest eksporditulu moodustas 33,4 miljonit eurot, mis oli 19% müügitulust. Ettevõtetes oli tööga hõivatud 1900 inimest.

Edasisest detailsemast analüüsist on välja jäetud ettevõtted, mis filtreerimiskriteeriumitele ei vastanud. Nende ettevõtete arv moodustas kogu ettevõtete arvust 54%, müügitulu aga kogu piirkonna ettevõtete müügitulust alla 22%. Analüüsi valimi ettevõtete müügitulu oli 138 miljonit eurot, eksporditulu 32,8 miljonit eurot ning hõivatute arv 1873 inimest (Tabel 20).

Tabel 20. VIKO piirkonna ettevõtted (Äriregister)

	Kõik ettevõtted	Filtreeritud ettevõtted (müügitulu vähemalt 10000 eurot ja 1 töötaja)	nn „passiivsed ettevõtted“
Ettevõtete arv	488 ³²	243	245
Müügitulu (EUR)	€177 312 922	€138 022 057	€39 290 865 ³³
Töötajate arv	1900	1873	27
Eksportivate ettevõtete arv	39	28	11
Eksporditulu (EUR)	€33 352 722,00	€ 32 851 312,00	€501 410,00

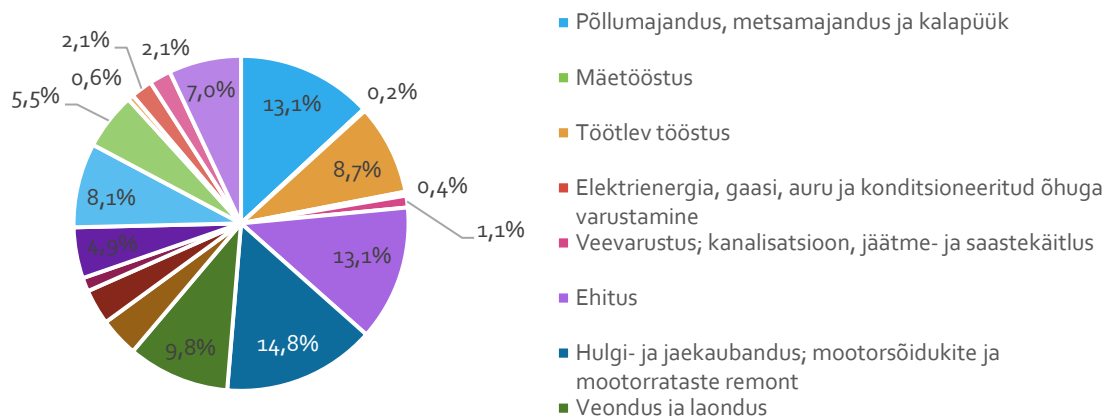
Kõige enam ettevõtteid tegutses hulgi- ja jaekaubanduses (78), põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi valdkonnas (69) ning ehituses (69) (Joonis 18).

³⁰ <https://www.eas.ee/images/doc/ettevotjale/vke-definitsiooni-selgitus.pdf>

³¹ Arvestades seadusega kehtivat töötasu alammäära on 1 inimese aastane palgafond 9376,68 eurot.

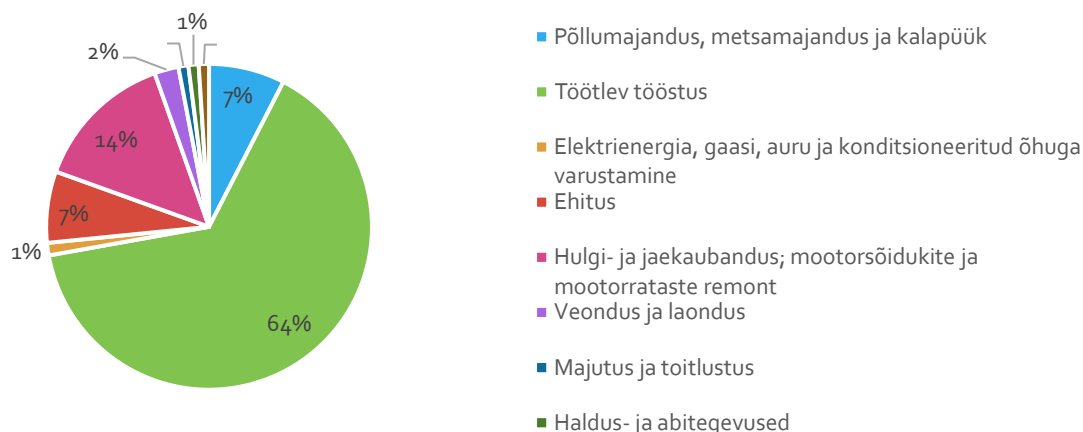
³² Number ei kattu tabelis 8 esitatuga, kuna siin sisalduvad ainult aruanded esitanud ettevõtted.

³³ Tavalt suure passiivsete ettevõtte müügitulu põhjuseks on Kiviõli keemiatööstus, kelle käive 2020. aastal oli 34 miljonit eurot, kuid kellel ei olnud deklareeritud ühtegi töötajat.

Joonis 18. VIKO piirkonna ettevõtluse struktuur registreeritud ettevõtete arvu põhjal 2020. aastal (Äriregister)

Müügitulu põhjal annab maakonna majandusstruktuuris tooni pea kaks kolmandikku moodustades **töötlev tööstus (64%)**, teisel kohal on **hulgi- ja jaekaubandus (14%)** ning tähtsusest kolmandal ja neljandal kohal võrdselt ehitus ja põllumajandus (7%). **Nende nelja sektori osakaal kogu müügis oli 2020. aastal 92% (Joonis 19).**

Joonis 19. VIKO piirkonna ettevõtluse struktuur aktiivsete ettevõtete müügitulu põhjal 2020. aastal (Äriregister)

Ülejäänud osa müügitulust moodustasid viis valdkonda, mille osatähtsus jäi 1-2% vahemikku (veondus ja laondus (2%), majutus ja toitlustus, elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine, haldus- ja abitegevused ning tervishoid ja sotsiaalhooletamine kõik 1%). Eesti ettevõtete müügitulu tegevusalade TOP 2020. a oli hulgi- ja jaekaubandus 42%, töötlev tööstus 19%, ehitus 9%, veondus-laondus 8%, info ja side 4%, põllumajandus-metsandus oli 6.–10. kohal 3% osakaaluga (Statistikaamet). Maapiirkondade struktuuris on Eesti keskmisest suurem osakaal töötleva tööstusel ja põllumajandusel.

Piirkonnas tegutsevate ettevõtete eksporditulu oli 2020. a 33,4 miljonit eurot, mis loodi 31 ettevõtte poolt. Eksporti panustasid statistiliselt neli valdkonda, kuid **94% ekspordimahust andis töötlev tööstus (7 ettevõtet) ning hulgi- ja jaekaubandus (8 ettevõtet)**. Veondus ja laondus ning muud teenindavad tegevused panustasid eksporti 1-3% (Joonis 20).

Eksporti geograafia hõlmas 26 riiki, olulisemad sihtriigid olid Rootsi (20%), Leedu (17%) ja Soome (11%) ja teised juba väiksema osakaaluga.

Joonis 20. Eksportitulu peamiste sektorite lõikes 2020. aastal (Äriregister)

3.4.1 Olulisemate sektorite näitajad

VIKO piirkonnas **töötlevas** sektoris tegutses kokku 15 ettevõtet. Töötleva sektori müügikäive 2019. a oli **84,4 miljonit eurot**, mis moodustas aktiivsete ettevõtete **64% kogukäibest**. Sektori ekspordi osatähtsus oli **73%**, tööd andis sektor **1191 inimesele** (64%). Allharude lõikes ja ettevõtete arvu järgi eristub kaks peamist valdkonda: puidutöötlemine (27 ettevõtet) ja toiduainete tootmine (11 ettevõtet).

Töötleva tööstuse sektoris tegutses 8 ettevõtet, mille müügitulu ületas miljoni euro piiri ning 5 ettevõtet, kus töötajaid oli 50 või enam. Suurimad ettevõtjad valdkonnas on: puhastatud naftatoodete (sh turbabriketi) tootmisettevõtte (KKT Oil OÜ), puitlaast- ja puitkiudplaadi tootja (Aktsiaselts REPO VABRIKUD), põletatud savist telliste, kivide ja muude ehitustoodete tootja (Wienerberger Aktsiaselts), tööriivaste tootja (Aktsiaselts SVARMIL), puitmaterjali tootja (Osaühing TEAMWOOD), metallkonstruktsioone valmistav (Osaühing Shroma), põlluharimise ja teraviljakasvatusega tegelev (Osaühing Sigwar) ning kaeve- ja mullatöödega tegelev ettevõtte (Agricom Tehnika Osaühing).

Hulgi- ja jaekaubandusettevõtetes tegutses 2020. a 16 ettevõtet (9 jaekaubanduses, 4 hulgikaubanduses ja 3 mootorsõidukite müügi valdkonnas), kus töötas kokku 102 inimest. Valdkonna müügitulu 2020.a oli **18,4 miljonit eurot ja selle osatähtsus müügitulus 14%**, eksporditulu 7,1 miljonit eurot ja osakaal koguekspordis 21%³⁴.

Kaubandussektoris tegutses 5 ettevõtet, mille müügitulu ületas miljoni euro piiri. Suurimate ettevõtete tegevusvaldkonnaks on kalatoodete hulgimüük (Mariso Seafood OÜ), jaekaubandus (Aktsiaselts Kiviõli Kaubahoov), Metallide ja metallimaakide hulgimüük (OÜ Formet Grupp), masinate ja seadmete hulgimüük (OÜ VIKANIK) ning apteek (Kiviõli Linnaapteegi Osaühing).

Ehituse valdkonna ettevõtetes tegutses 2020. a 18 ettevõtet, kus töötas kokku 95 inimest. Valdkonna **müügitulu 2020.a oli 9,3 miljonit eurot ja selle osatähtsus müügitulus oli 7%**. Ekspordis ehitusvaldkonna panus jääb alla 1%.

³⁴ Olulise piiranguna peab välja tooma asjaolu, et suurte kaubanduskettide (nt Selver, Rimi) müügitulu ja töötajate andmed infos ei kajastu, kuna ettevõtted on registreeritud mujal ning maakondlikku infot eristatult ei esitata.

Ehituse valdkonnas tegutses 4 ettevõtet, mille müügitulu ületas miljoni euro piiri. Suurimate ettevõtete tegevusvaldkonnaks on ehitusplatside ettevalmistus (Muhu Tehnika OÜ), Elektri- ja sidevõrkude ehitus (EPCM Consulting OÜ, OÜ Virtel Grupp) ning teedehitus (Baurent Infra OÜ).

Primaarsektor on VIKO piirkonna majanduses neljandal kohal ning põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügiga tegutses kokku 17 ettevõtet. Primaarsektori müügikäive 2020. a oli **9,8 miljonit eurot**, mis moodustas **7% kogukäibest**, andes tööhõivet **6,4% (120) inimestest**.

Valdkonna ettevõtted tegelesid peamiselt teraviljakasvatusega (9), piimakarjakasvatusega (2), metsavarumise ja -majandamisega (3), segapõllumajanduse (2) ja taimekasvatuse abitegevustega (1). Valdkonnas oli üks enam kui miljoni eurose müügituluga ettevõtte-piimakarjakasvatusega tegelev Savala Masinaühistu.

Tabel 21. Üle 1 MEUR müügikäibega ettevõtete TOP 2020. a (Äriregister)

Nimi	Tegevusala	Töötajate arv	Müügitulu	Eksportitulu
KKT Oil OÜ	Puhastatud naftatoodete (sh turbabriketi) tootmine	534	€29 250 377	
AS REPO VABRIKUD	Puitlaast- ja puitkiudplaadi tootmine	186	€21 112 000	
Wienerberger AS	Põletatud savist telliste, kivide jm ehitustoodete tootmine	79	€9 941 608	€7 886 930
Aktsiaselts SVARMIL	Tööriivaste tootmine	233	€7 134 178,	€7 127 700
Osaühing TEAMWOOD	Saematerjali tootmine	35	€7 051 301	€5 721 807
Mariso Seafood OÜ	Kalade, vähilaadsete ja kalatoodete hulgimüük	2	€5 805 697	€5 596 882
AS Kiviõli Kaubahoov	Jaemüük muudes spetsialiseerimata kauplustes	46	€4 612 600	
Osaühing Shroma	Haagiste, poolhaagiste ning konteinerite tootmine	52	€4 266 733	
Savala Masinaühistu	Piimakarjakasvatus	45	€3 245 698	
Osaühing Sigwar	Liha- ja linnulihatoodete tootmine	35	€2 259 755	
Muhu Tehnika OÜ	Ehitusplatside ettevalmistus	8	€1 910 725,	
Agricom Tehnika OÜ	Muude puidutöölemissaaduste tootmine hakkepuut jms	11	€1 805 821	
EPCM Consulting OÜ	Elektri- ja sidevõrkude ehitus	8	€1 786 126	
OÜ FORMET GRUPP	Metallide ja metallimaakide hulgimüük	13	€1 395 325	€60 855
OÜ VIRTEL GRUPP	Elektri- ja sidevõrkude ehitus	23	€1 388 557	
AS Kiviõli Soojus	Auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	16	€1 360 956	
Kiviõli Linnaapteegi OÜ	Apteekide tegevus	3	€1 278 325	
BAURENT INFRA OÜ	Teede ja kiirteede ehitus	4	€1 252 078	
OÜ VIKANIK	Muude masinate ja seadmete hulgimüük	2	€1 239 517	€1 239 517
		1335	€108 097 377	€27 633 691

Kokkuvõttes oli 2020. a üle 1 miljoni euro käibega ettevõtteid VIKO piirkonnas **19, mille müügitulu kokku moodustas 80% aktiivsete ettevõtete müügikäibest**. 0,5–1 MEUR käibega ettevõtteid oli 14, 100–500 tuhande eurose käibega ettevõtteid oli 68 ning alla 100 tuhande euro müügituluga ettevõtteid 142.

Tabel 22. Ettevõtete käive ja töötajad käibe suuruse põhjal 2020. aasta seisuga (Äriregister)

Ettevõtte käibe suurus	Ettevõtete arv	Käive kokku	Töötajate arv
üle MEUR	19	108097377	1300
500-1 000 000	14	9195136	79
100 000-500 000	68	14747485	233
alla 100 000	142	5982059	261
	243	€ 138 022 057	1873

Üle 1 MEUR TOP-is olid suurema esindatusega töötleva tööstuse (8), veonduse ja laonduse (5) ja ehituse valdkonna (4) ettevõtted (2). Esindatud olid ka põllumajandusettevõtte (Savala Masinaühistu) ning elektrienergiat tootev ettevõtte (AS Kiviõli Soojus)

VIKO strateegia on seni keskendunud mikroettevõtjate toetamisele, kes moodustavad piirkonnas tegutsevatest ettevõtetest enamuse. Samas on mikroettevõtetes ja projektide toel jätkusuutlike töökohtade moodustamine keerukas ja loodud töökohad ei pruugi säilida pikaajaliselt. Kui laiendada VIKO tegevusi lisaks mikroettevõtjatele ka väikeettevõtjatele suureneks sihtrühm mõnevõrra. Näiteks Lüganduse vallas oli Eesti Maksu- ja Tolliameti andmetel (2022. a. II kvartal) 18 ettevõtet, mille töötajate arv jäi vahemikku 10-49. Samal ajal oli vallas ettevõtteid, kus töötajate arv oli vahemikus 1-9 kokku 247.

3.4.2 Turismi valdkond

Majutuse ja toitlustuse valdkonnas tegutseb VIKO piirkonnas 20 ettevõtet,³⁵ kelle hulgas on 5 majutusasutust, 13 restorani, toitlustuskohat või muud toitlustusega tegelevat ettevõtet ning 1 jookide serveerimisega tegelev ettevõtte. Kokku oli nende käive 2020. aastal 1,9 miljonit eurot, mis moodustab veidi alla 1% piirkonna aktiivsete ettevõtete müügitulust. Majutus ja toitlustusettevõtted pakuvad tööd 56 inimesele (Tabel 29).

Tabel 23. VIKO piirkonna majutus ja toitlustusettevõtted (Äriregister, 2020. a. majandusaasta aruannete alusel)

Ettevõtte nimi	Tegevusala	Töötajate arv	Müügi käive
OÜ Kalwi Guesthouse	Puhkemaja	5	600000
Trogar OÜ	Restoranid jm toitlustuskohad	14	576169
Extreme Catering OÜ	Restoranid jm toitlustuskohad	3	107797
Purtse Mõis OÜ	Restoranid jm toitlustuskohad	4	96530
Veipir OÜ	Restoranid jm toitlustuskohad	3	94427
OÜ Pairon	Restoranid jm toitlustuskohad	8	92452
OÜ Valdus	Hotellid ja muu sarnane majutus	3	77658
R.K.Riikal OÜ	Restoranid jm toitlustuskohad	1	54051
OÜ Nameteks	Jookide serveerimine	2	47097
Mereoja Kämping OÜ	Puhkeküla ja puhkelaager	1	40991
Sohumi OÜ	Restoranid jm toitlustuskohad	1	38441
OÜ PT Toitlustus	Restoranid jm toitlustuskohad	2	35634
Osaühing UpLine Grupp	Restoranid jm toitlustuskohad	1	33339
Pagarikoda OÜ	Muu toitlustamine	1	28760
4Sezona OÜ	Hostelid	1	25139
PudruPada OÜ	Restoranid jm toitlustuskohad	5	12210
Booty Catering OÜ	Muu toitlustamine	1	11184
Osaühing NORKESS	Toitlustamine üritustel	0	2245
Isted Home OÜ	Muu majutus	0	30
		56	1 974 154

Kui Eestis tervikuna peegeldus COVID-kriisi mõju turismile 2020. aasta näitajates, mil majutus- ja toitlustusettevõtete arv langes, siis VIKO piirkonnas 2020. aastal veel tõusis ning hakkas langema alles 2021. aastal (mil Eestis keskmiselt näitajad juba taas kasvu poole on pöördunud). (Tabel 28).

³⁵ Aruande esitanud ettevõtteid on 19.

Tabel 24. VIKO piirkonna toitlustus- ja majutustevõtted (Äriregister)

	2016	2017	2018	2019	2020
Kogu Eesti		3828	3958	4088	4088
Lüganuse vald	12	14	11	13	14
Kiviõli linn asustusüksusena	2	3	2	3	2
Vinni vald	1	1	2	2	2
Viru-Nigula vald	4	4	4	5	4
VIKO piirkonna valdades kokku	17	19	17	20	20

Vaadates Statistikaameti andmeid Ida-Viru maakonnas tehtud ööbimiste kohta, on näha, et tegemist on kasvava populaarsusega sihtkohaga, kuid seda on paratamatult mõjutanud kogu turismisektorit mõjutanud COVID-kriis.

Tabel 25. Majutatute ööbimised (Statistikaamet)

	2016	2018	2020	2021
Kogu Eesti	6228128	6630315	3674012	3998997
Ida-Viru maakond	365993	448280	310537	311336
Lääne-Viru maakond	228390	225223	181344	174534

Maakonnas majutatute arv langes 2020. aastal alla 2016. aasta taseme. Positiivsena seevastu saab välja tuua, et majutuse ööpäeva keskmine maksumus on perioodil tõusnud ning enam kui Eestis keskmiselt.

Tabel 26. Majutuskohade mahutavus ja majutatute ööbimised aastatel 2016, 2018, 2020 ja 2021 (Statistikaamet)

	Majutuskohad				Tubade täitumus, %				Majutatud puhkuseisil, %				Ööpäeva keskmine maksumus, eurot			
	16	18	20	21	16	18	20	21	16	18	20	21	16	18	20	21
Kogu Eesti	1454	1535	1327	1324	45	46	25	30	69	67	71	69	35	39	32	34
Ida-Virumaa	78	69	68	69	40	49	31	30	56	63	64	59	28	32	31	33
Lääne-Virumaa	78	80	76	78	33	34	23	25	72	68	69	73	29	31	30	36

Seega ei saa probleemiks pidada majutuskohade vähesust, vaid pigem nende täituvusega seotud küsimusi – kuivõrd antud majutuskohad on külastajate ootustele sobivad, kas nende kohta on piisavalt informatsiooni, et potentsiaalsed külastajad nad üles leiaks, kas piirkonnas asuvad turismiteenused ja majutusvõimalused on seotud. Piirkonnas turismi arendamise eesmärgiks võiks olla majutuskohade täituvuse suurendamine, nt turismipakettide arendamine, suurem koostöö erinevate turismiettevõtete vahel, suurem koostöö kogukonna ja omavalitsuse tasandil, Virumaa sisene ning teiste LEADER-piirkondadega.

Lüganuse vald on suurepärane sihtkoht eelkõige seiklushimulisele turistile. **Kiviõli Seikluskeskus** pakub tegevust igas vanuses külastajatele aastaringiselt. Talvel on seikluskeskuses avatud suusakeskus. Aktiivseks ja sportlikuks puhkuseks pakub võimalusi ka alles loomisjärgus **Aidu veemaa**. Tegemist on endise põlevkivikarjääri alale rajatud tehismaastikuga, mis hakkab pakkuma seiklusi nii vee peal, vees kui ka vee all.

Nii ajaloo huvilistele kui ka niisama uudistajatele pakub avastamisrõõmu Purtse jõe kaldal asuv **Purtse Kindlus**. Keskaegne rüütliloss on restaureeritud aastatel 1987- 1990. Kindluses asub ka üks Ida-Viru parimatest söögikohtadest.

Olulist turismipotentsiaali pakuvad ka piirkonna kaunid mereäärsed liivarannad. Kohalike seas armastatud kui turistide jaoks veel suhteliselt avastamata on näiteks **Aa ja Liimala supelrannad**. Liimala liivaranna vahetus läheduses asuvad **Purtse jahisadam** ning aastaringelt avatud **Tulivee rannarestoran**.

Lüganuse valla looduskeskkond on äärmiselt mitmekesine. Lisaks merele, järvele, jõeale ning huvitavatele tehismaastikele, on valla territooriumil olemas ka sood ja metsad. Valda jääb osaliselt Peipsi põhjaranniku puhkeala, kus asub RMK **Uljaste matkarada** (3,8 km). Uljaste oosil asub ka Ida-Virumaa kõrgeim looduslik tipp (95,2 km). Vallas asub üks Eesti suurimaid rabamassiive, Muraka raba.

Lüganuse valla peamised väljakutsed ettevõtluse ja turismi valdkonnas on järgmised³⁶:

- Võimalike kaevanduste tulevikuperspektiivide ja mõju määratlemine.
- Tööstuse, turismi ja hea elukeskkonna koos eksisteerimise tagamine.
- Ettevõtlusvaldkonna arendusprojektide elluviimine (Kiviõli Äripark, Aidu tuulepark), kõrgema lisandväärtusega töökohtade loomine valda.
- Kohapealse väikeettevõtluse arendamine, sh teenussektoris.
- Ettevõtjate ning valla vahelise koostöö arendamine.
- Rahvusvahelise ja üle-eestilist potentsiaali omavate turismiobjektide arengu toetamine, koostöövõrgustike arendamine.
- Rannaalade arendamine, sh taristu ja teenused.
- Kiviõli linna kui valla keskuse arendamise külastajatele sobivaks sihtkohaks.

4 Perioodi 2015–2022 analüüs

MTÜ Virumaa Koostöökogu strateegia 2015-2023 kinnitati üldkoosolekul 02.06.2015, samal aastal algas ka meetmete rakendamine. Kinnitatud strateegia kohaselt viidi taotlusvoore läbi kuni 2020. aastani, 2021. aastal meetmeid muudeti – meetmed 1 ja 2 ning 4 ja 5 ühendati ning lisandus COVID-meetme taotlusvoor. VIKO-i eelarve jaotusest perioodil 2016-2022 annavad ülevaate alljärgnevad tabelid.

Kõige suurem osakaal projektitoetustest on perioodi esimeses osas (2016-2020) suunatud turismiteenuste ja -toodete arendamisse, pea sama suurusjärgus ka mikroettevõtlust toetavasse meetmesse, mis moodustab suurema osa toetusmeetmete eelarve mahust. Veidi üle kümnendiku eelarvest moodustasid piirkonna kompetentside toetamise projektid ning teise kümnendiku kokku nutikate energialahenduste ja noorte aktiveerimise ja kaasamise projektid. Viimaste osas on ka kõige suurem erinevus kinnitatud strateegia ning tegelikult elluviidud projektide osas – elluviidud projektid moodustavad eelarvest pea poole väiksema osakaalu mahus võrreldes kavandatuga.

³⁶ Lüganuse valla arengukava Lisa 1: Toimekeskkonna lühiülevaade. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4241/0201/8005/määrus%20nr%2039,%20Lisa1.pdf#>

Tabel 27. Perioodi 2016-2020 eelarve jaotus meetmete lõikes

Meetme nimetus 2016-2020	Esialgne eelarve (strateegia)	Esialgne osakaal (strateegia järgi)	Perioodi 2016-2020 eelarve KOKKU (määratud) koos vabanenud vahenditega
Meede 1 Mikroettevõtlaste arendamine	€ 595 232	30%	€ 848 177
Meede 2 Turismiteenuste ja toodete arendamine	€ 694 343	35%	€ 858 689
Meede 3 Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine	€ 297 466	15%	€ 116 225
Meede 4 Piirkonna kompetentside arendamine	€ 257 804	13%	€ 267 876
Meede 5 Noorte aktiveerimine ja kaasamine	€ 138 818	7%	€ 100 628
Tegevusgrupi eelarve	€ 495 916		
Eelarve kokku	€ 1 983 663	100%	€ 2 191 595,00

Tabel 28. Projektide jaotus aastatel 2016-2020

Meetme nimetus	Voorud (arv)	Esitatud taotlused		Toetatud taotlused arv		Toetuse saanud taotlejate jagunemine				Elluviidud projektide arv	Elluviidud projektide väljamakse (eur)
		Arv	Summa	Arv	Summa	MTÜ, SA	KOV	ÄÜ FIE	VIKO		
Meede 1 Mikroettevõtlaste arendamine	9	68	€ 1 035 063	51	€ 848 177			51		45	€ 634 990
Meede 2 Turismiteenuste ja toodete arendamine	9	53	€ 1 104 953	40	€ 858 689	8		30	2	34	€ 621 481
Meede 3 Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine	8	13	€ 139 873	12	€ 116 225	3		9		11	€ 100 822
Meede 4 Piirkonna kompetentside arendamine	7	20	€ 288 566	16	€ 267 876	11			5	15	€ 239 241
Meede 5 Noorte aktiveerimine ja kaasamine	7	12	€ 6 945	11	€ 100 628	9	1		1	9	€ 70 499
Kokku		166	€ 2 575 399	130	€ 2 191 595	31	1	90	8	114	€ 1 667 033

Peale meetmete muutmist on mikroettevõtlaste ja turismi arendamise projektide osakaal on veidi langenud, kuid arvestada tuleb, et lisandunud COVID meede hõlmas sisuliselt sama sihtrühma. Eelarve jaotuses suurendati nutikate energialahenduste meetme eelarvet ja vähendati noorte aktiveerimise ja piirkonna kompetentside meedet (vt tabelid 29 ja 30).

Tabel 29. Perioodi 2021-2022 eelarve jaotus meetmete lõikes

Meetme nimetus 2021-2022	Esialgne eelarve (strateegias) ilma vabanenud vahenditeta	Osakaal (strateegia järgi)	Perioodi 2021-2022 eelarve KOKKU (määratud) koos vabanenud vahenditega
--------------------------	---	----------------------------	--

Meede 1 Mikroettevõtluse, turismiteenuste ja toodete arendamine	€ 356 621	70%	€ 469 162
Meede 2 COVID eraldi eelarve	€ 105 901	100%	€ 76 088
Meede 3 Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine	€ 101 892	20%	€ 86 570
Meede 4 Noorte aktiveerimine ja piirkonna kompetentside tõstmine	€ 50 946	10%	€ 68 847
Tegevusgrupi eelarve	€ 127 364		
Eelarve kokku	€ 509 459		€ 624 579
COVID eelarve	€ 105 901		€ 76 088

Tabel 30. Projektide jaotus aastatel 2021-2022

Meetme nimetus	Voorude arv	Esitatud taotlused		Toetatud taotlused arv		Toetuse saanud taotlejate jagunemine				Ellu viidud projektide väljamakse (eur)
		Arv	Summa	Arv	Summa	MTÜ, SA	KOV	ÄÜ, FIE	VIKO	
Meede 1: Mikroettevõtluse, turismiteenuste ja toodete arendamine	3	33	€ 641 771	25	€ 469 162	2	1	21	1	€ 158 048
Meede 2: COVID (eraldi eelarve)	3	25	€ 76 089	25	€ 76 089	1		24		€ 44 062
Meede 3: Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine	3	10	€ 37 952	10	€ 86 570		1	8	1	€ 41 039
Meede 4: Noorte aktiveerimine ja piirkonna kompetentside tõstmine		3	€ 68 847	3	€ 68 847				3	€ 8 457
Kokku	3	71	€ 824 659	63	€ 700 668	3	2	53	5	€ 251 606

Projektide jaotus näitab ettevõtluse ja turismi arendamise projektide suurt ülekaalu – neile on suunatud ligi kolmveerand esitatud ja toetatud projektidest. Sama muster peegeldub ka toetuse saajates.

Äriühingud ja FIE-d moodustavad ka lõviosa toetuse saajatest – kui perioodil 2016-2020 moodustasid nad 70% toetuse saajatest, siis peale valdavalt ettevõtjatele suunatud COVID-meetme lisandumist kasvas nende osakaal üle 80%. kõige vähem on toetuse saajate sihtrühmas esindatud KOVID, kes on ainult 3 projekti esitanud.

4.1 Jagatud toetuste ülevaade

Järgnev ülevaade eelmise perioodi strateegia elluviimisest ja sihttasemete täitmisest tugineb **2016-2020. aastal läbiviidud taotlusvoorude andmetele**, kuna see moodustas põhiosa eelmise perioodi strateegiast.

Perioodil esitatud ja heakskiidetud kolmveerand on esitatud korduvtaotlejate poolt (taotlejad kes on esitanud 2 või enam taotlust perioodi jooksul), sh üle kolmandiku (35%) taotlustest on esitatud taotlejate poolt, kes on esitanud 3 ja enam taotlust perioodi jooksul. Hinnates korduvtaotlejate VIKO seirenäitajatega enim seotud majandusnäitajate muutumist (töötajate arv, lisaks ka müügitulu) on näha, et vähemalt korduvtaotlejate puhul

on üldjuhul majandusnäitajad perioodil 2016. aasta ja 2020. aasta tulemust võrdluses paranenud. Väiksem on mõju töötajate arvule, see on keskmiselt tõusnud 1,3-lt 2,1-le töötajale, sh on mitmel toetuse saajal töötajate arv ka vähenenud, mida võis mõjutada COVID-kriis. Selgemad olid positiivsed arengud müügitulu osas, mis on analüüsitud 10 korduvtaotlejal keskmiselt kahekordistunud. Seega on mikroettevõtjatele toetus oluline nende tegevuse arendamisel/ laiendamisel, kuid väljakutse on jätkusuutlike töökohtade loomine.

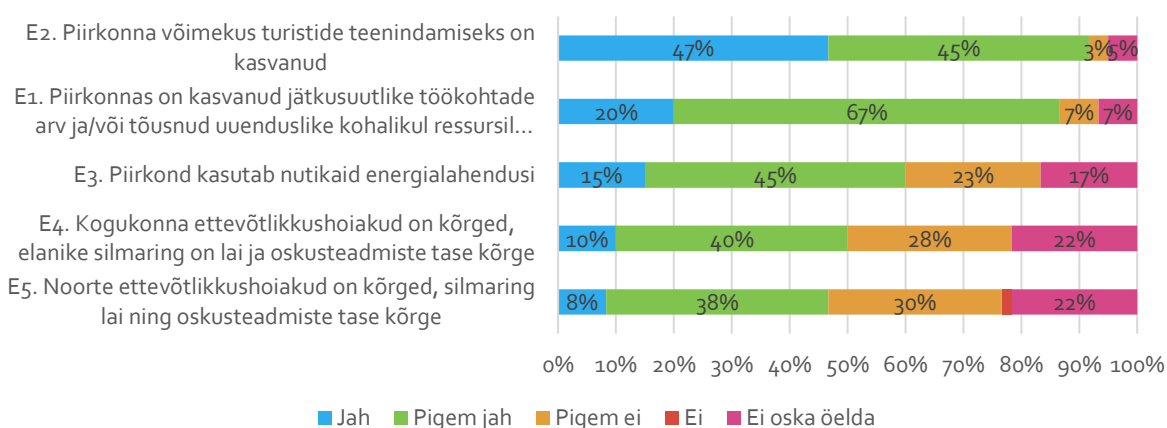
4.2 Eesmärkide ja meetmete sihttasemete täitmine

Visioonist tulenevalt olid VIKO eelmise perioodi strateegia keskmes kolm arenguvaldkonda: ettevõtlus ja turism, taristu ning kompetentsid. Sellest lähtuvalt olid eelmise perioodi strateegia eesmärgid olid järgmised:

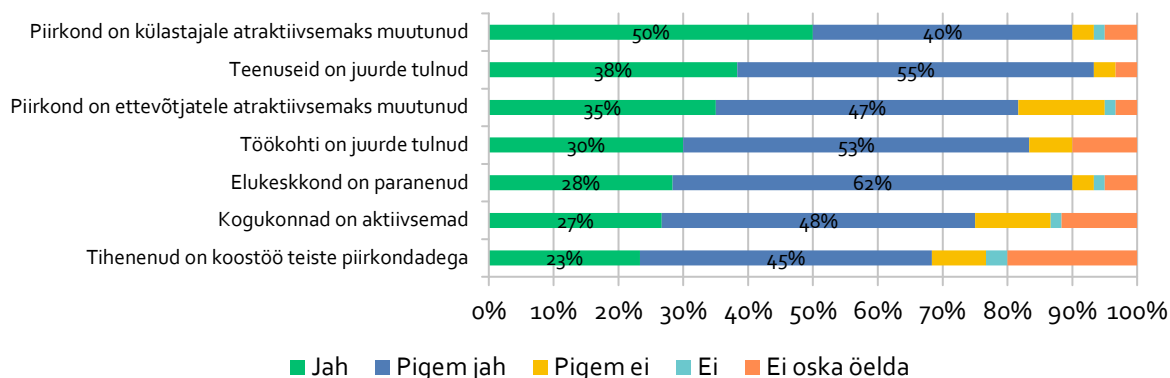
- E1: Piirkonnas on kasvanud jätkusuutlike töökohtade arv ja/või tõusnud uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete arv ning mitmekesisus
- E2: Piirkonna võimekus turistide teenindamiseks on kasvanud
- E3: Piirkond kasutab nutikaid energialahendusi
- E4: Kogukonna ettevõtlikkushoiakud on kõrged, elanike silmaring on lai ja oskusteadmiste tase kõrge
- E5: Noorte ettevõtlikkushoiakud on kõrged, silmaring lai ning oskusteadmiste tase kõrge

Liikmete seas läbiviidud küsitluse põhjal hindavad VIKO-i liikmed toetumeetmete mõju üldiselt pigem kõrgelt – enim nähakse mõju piirkonna võimekuse kasvule turistide teenindamiseks (E2, 92% vastajatest) ja jätkusuutlike töökohtade arv või uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete arv ning mitmekesisuse kasvule (E1, 87% vastajatest).

Madalamalt hinnatakse mõju eesmärkidele 4 ja 5, mis olid suunatud kogukonna ja noorte ettevõtlikkushoiakute, silmaringi ja oskusteadmiste taseme tõstmisele, mille mõju pidasid positiivseks vaid 50% (E4 osas) ja 46% (E5 osas).

Joonis 21. Üldine hinnang toetusmeetmete mõjule (küsitlus, n=60)

Joonis 22. Kuivõrd on Sinu hinnangul tänu toetusmeetmetele elu piirkonnas paremaks muutunud? (küsitlus, n=60)

Kui vastajatelt küsiti, mis on toetusmeetmete mõjul piirkonnas paremaks läinud, kattusid vastused eelnevate hinnangutega meetmete mõjule. Kõige kõrgemalt hindavad küsitlusele vastanud meetmete positiivset mõju teenustele piirkonnas (93%), piirkonna atraktiivsuse kasvule külastajale (90%) ning elukeskkonna paranemisele (90%). Samas on vahed suhteliselt väikesed ja alla 80% on vastanud hinnanud ainult kogukondade aktiivsemaks muutumist (75%) ning koostöö tihenemist teiste piirkondadega (68%).

Strateegia eesmärkidele olid seatud ka konkreetsed tulemus- ning väljundmõõdikud, mille täitmisest esitatakse järgnevalt ülevaade strateegia eesmärkide lõikes.

4.2.1 E1. Töökohtade ja uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete kasv

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2020)
Tulemusmõõdik: Toetusmeetme mõjul loodud töökohtade arv (vähemalt kolm aastat püsiv töökoht).	10 uut töökohta	45,5 ³⁷
Tulemusmõõdik: Uute/ parendatud teenuste ja toodete arv.	20 uut/parendatud teenust/ toodet.	32
Väljundmõõdik: Parendatud/rajatud objektide/teenuste arv.	parendatud/loodud 20 objekti/ teenust	30

Kui taotlustest tulenevalt on töökohtadele seatud sihttase täidetud, siis küsitlusele vastanud olid selles osas skeptilisemad, kuna piirkonnas on valdavalt väikeettevõtjaid ja ka pereettevõtted, kes tekitavad peamiselt töökohti enda perele, töökohta loomine on aga VKE-le majanduslik koormus ning olles ise pidevas ebakindluses ei pruugi sellised töökohad olla jätkusuutlikud.

Samas olid hindajad positiivsemalt meelestatud uute teenuste ja toodete osas, leides, et näiteks 10 aasta taguse ajaga võrreldes on kindlasti rohkem kohalikke teenuseid ja tooteid,

³⁷ Töökohtade arv on koos turismimeetmega

kuid palju on ka potentsiaali, mida pole jõutud realiseerida. Tunnetuslikult tajuvad vastajad VIKO rolli nendes arengutes.

4.2.2 E2. Kasvanud võimekus piirkonna turistide teenindamiseks

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2020)
Tulemusmõõdik: Toetusmeetme mõjul loodud töökohtade arv (vähemalt kolm aastat püsiv töökoht).	15 uut töökohta.	45,5 ³⁸
Tulemusmõõdik: Ööbimiste arv piirkonnas	ööbimiste arv on 2020. aastaks võrreldes 2013. aastaga kasvanud 50%.	kasv perioodil 2015-2021 oli ligi 3 korda % ³⁹
Väljundmõõdik: Turistidele suunatud uute/parendatud toodete ja teenuste arv piirkonnas	20 uut/parendatud teenust/toodet.	26

Turistide teenindamise eesmärgi osas tajuvad küsitlusele vastanud, et võimekus on kasvanud, kuigi COVID-kriisi tõttu on paljude areng seisma jäänud. Turismisektori arengut seostatakse üle- Eestiliselt tuntud turismiobjektidega nagu Kiviõli Seikluskeskus või Aidu karjäär.

4.2.3 E3. Piirkond kasutab nutikaid energialahendusi

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2020)
Tulemusmõõdik: Investeeringu mõjul saavutatud energiasääst.	energiasääst aastas 10 000 kW	14440 kW
Tulemusmõõdik: Omatarbeks toodetud ja tarbitud taastuvenergia hulk	Sihttase 200 000 KW.	144440 kW (aastaks 2022 201378)
Väljundmõõdik: Nutikaid energialahendusi kasutavate objektide arv	12 objekti.	8 (aastaks 2022 13)

Nutikate energialahenduste kasutamise osas on küsitlusele vastanud pigem skeptilised, mis on otseselt seotud ja ka meetme vahendite alataotlemisega võrreldes seatud sihttasemega (6% kavandatud 15% asemel perioodil 2016-2020 ja 6% kavandatud 20% asemel perioodil 2021-2022). Teema on uus ja mitmed vastajad arvavad, et toetada võiks laiemalt, rohkem nt ringmajandust ja muid keskkonnateemalisi arendusi (päikesepaneelid pole ainus lahendus) ja selle osas võiks rohkem teadlikkust olla. Siiski nähakse seda suunana kuhu liikuda ja oodatakse suuremaid muutusi uelt perioodilt.

³⁸ Töökohtade arv on koos ettevõtlusmeetmega

³⁹ Täpset statistikat VIKO piirkonna kohta ei ole võimalik välja võtta, seda saab teha omavalitsuste kaupa. Perioodil 2015-2021 on Lüganuse vallas, mis moodustab suurema osa VIKO territooriumist, ööbimiste arv kasvanud Statistikaameti andmetel 3 korda (5529 ööbimiselt 16245 ööbimiseni), Viru-Nigula ja Vinni vallas on olnud kasv väiksem, kuid neist on vaid väike osa VIKO piirkonnas. Ööbimiste arv on väiksem 2020. aastal, kuna seda mõjutas COVID-piirangud.

4.2.4 E4. Kogukonna ettevõtlikkushoiakute, silmaringi ja oskusteadmiste taseme tõus

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2020)
Tulemusmõõdik: VIKO piirkonna elanike arv, kes on ühistesse tegevustesse kaasatud	1000	1271
Väljundmõõdik: Läbi viidud koolituste ja sündmuste arv	15 koolitust/ sündmust.	22
Väljundmõõdik: projektide arv, mille raames on soetatud aktiivses kasutuse olevat tegevusvarustust (spordivahendid, kunsti-, muusika vahendid, jms).	5 projekti	3 (aastal 2022 5)

Kogukonna ettevõtlikushoiakute tõstmisele seatud sihttasemed on täidetud. Küsitlusele vastanud peavad ettevõtlikushoiakuid pigem keskmiseks ning näevad arenguruumi – välja tuuakse, et ettevõtlikud hoiakud on teatud kogukonnagruppides, aga neid on pigem vähe ning et ka VIKO kaasamistegevus hõlmab ainult väikest osa piirkonna elanikkonnast.

4.2.5 E5. Noorte ettevõtlikkushoiakute, silmaring ning oskusteadmiste taseme tõus

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2020)
Tulemusmõõdik: VIKO piirkonna noorte arv, kes on ühistesse tegevustesse kaasatud.	600	863
Väljundmõõdik: ellu viidud noortealgatuste (laagrid, koolitused arv.	10 noortealgatust.	10 (aastaks 2022 13)
Väljundmõõdik: projektide arv, mille raames on soetatud aktiivses kasutuse olevat tegevusvarustust (spordivahendid, kunsti-, muusika vahendid, jms).	5 projekti.	9

Ka noorte ettevõtlikushoiakute tõstmisele seatud sihttasemed on täidetud. Küsitlusele vastanud näevad, et see valdkond vajaks täiendavat uurimist ja tegevusi, et õpetada ettevõtlikkust noortele, kes tunnevad, et neil pole piirkonnas piisavalt arenguvõimalusi ning pöörata rohkem tähelepanu ka vene keelt kõnelevatele noortele.

4.3 Meetmete rakendamine

Strateegilistest eesmärkidest lähtuvalt rakendatakse perioodil kuni 2020 viit meetet (M1-M5).

Ettevõtluse ja turismi ning taristu arendamise valdkonnas rakendatakse kolme investeeringumeedet:

- M1. Mikroettevõtluse arendamine;
- M2. Turismiteenuste ja –toodete arendamine;
- M3. Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine.

Kompetentsi tõstmise valdkonnas rakendatakse kahte peamiselt tegevusi toetavat meetet:

- M4. Piirkonna kompetentside tõstmine;
- M5. Noorte aktiveerimine ja kaasamine.

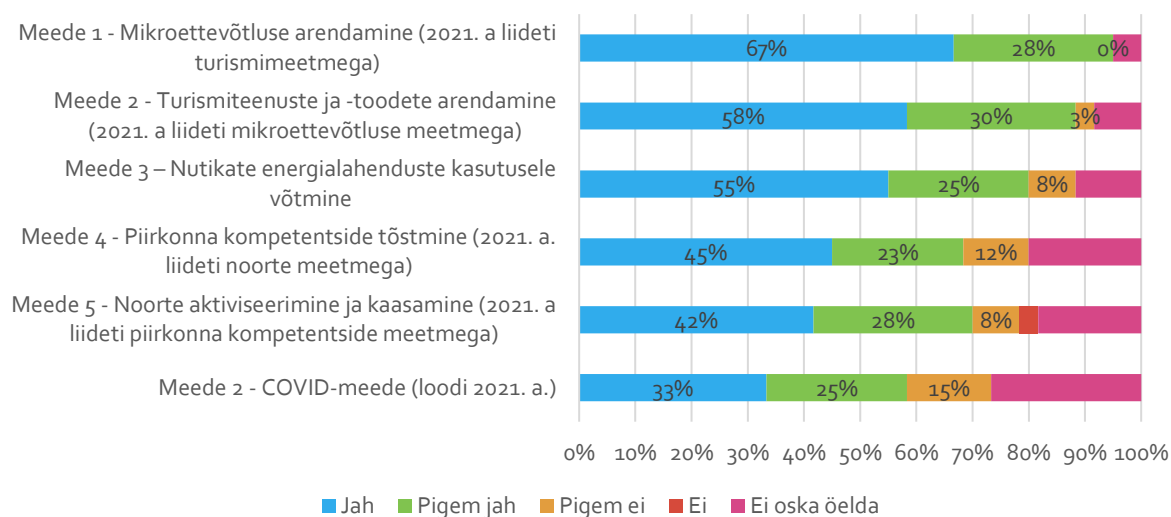
Järgnevalt on esitatud toetatud projektide ülevaade meetmete lõikes.

4.3.1 M1. Mikroettevõtluse arendamine

Perioodil 2016 – 2020 on meetmest 1 toetatud 59 projekti. 30% toetatud projektidest on projekti tegevusvaldkonnaks märgitud teenuste arendamine, kuid suur osa neist projektidest on seotud ettevõtetele nende põhi- või kõrvaltegevuseks seadmete soetamisega. Pea veerand sellest meetmest toetatud projektidest on seotud kohaliku toidu ja toitlustusega, sh investeeringud kohaliku toidu kasvatamiseks ja töötlemisse, köögi ja restoranseadmetesse, pruulikoja ja viinavabriku seadmetesse investeerimise.

Suurimad toetussumma on olnud üle 40 000€ taotleja kohta ja nende saajateks on olnud Purtse Pruulikoda tootmise laiendamiseks, Purtse Metall tootmishoone renoveerimiseks ning erinevad tootmisettevõtted seadmete ostuks (Process Welding OÜ, KM Ideas OÜ, OÜ Lei) ning Põlula mõis fassaaditöödeks.

Liikmete seas läbiviidud küsitluse põhjal hindavad 95% vastanutest, et meede on vastanud nende vajadustele, mis on väga kõrge hinnang (Joonis 22). Samas esitati ühe vastaja poolt ka meetme osas ettepanek, et mingil moel võiks ka suuremate ettevõtete toetamise peale mõelda kui see on VIKO eesmärkidega kooskõlas.

Joonis 23. VIKO meetmete vastavus vajadusele (küsitlus, n=60)

4.3.2 M2. Turismiteenuste ja -toodete arendamine

Meetmest on toetatud kokku 41 projekti, pool neist on määratletud maaturismi tegevusvaldkonnast, millest enamus toetasid investeeringuid majutusasutustesse ja majutusvõimaluste suurendamiseks, aga vähemal määral ka turismitoodete arendamiseks

loodusvaatluste ning loodusfotograafia teenuste arendamisest Alutagusel kuni mündiautomaatidega pesumasinate ja kuivatiteni Mereoja Kämpingus.

Selles meetmes on olnud suurima projektitoetused, ca 60 000 eurot toetust on saanud (Sonda, Rosi ja Karukell puhkemajad), aga ka Lüganuse kiriku fassaadi renoveerimine ning VIKO võrgustiku ühisturunduse arendamiseks Virumaa südames ning seadmete hankimiseks sellega seotud ürituste läbiviimiseks.

Mitmed turismiettevõtted on meetmest toetust saanud perioodil kolm ja enam korda (nt Mereoja Kämping 5 korral, OÜ Valdus 3 korral). Ka on meetmest toetatud toitlustusasutusi (kohvikuid ja rannarestorani) ning pigem üksikuid projekte teenuse arendamiseks (veeturism) ja spordi ning vaba ajaveetmise võimaluste loomiseks (nt E-Driftikeskuse loomine).

Liikmete seas läbiviidud küsitluse põhjal peavad 88% vastanutest, et meede on vastanud nende vajadustele (Joonis 22). Üks vastaja arvas, et turism on samamoodi ettevõtlus ja ei peaks ehk vajama eraldi meedet.

4.3.3 M3. Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine

Nutikate lahenduse toetamise meede on selgelt spetsiifilisem ja sellest tulenevalt on ka toetatud projektide arv mitu korda madalam 1. ja 2. meetmest –meetmest on toetatud 13 projekti ja nende maksimum maksumused jäävad madalamale – 20000-25 000€ ja need on olnud suunatud tööstusettevõtete energialahenduste täiustamisele. Pooled toetatud projektidest olid taastuenergia lahendustega (energiaauditist ja nutikate energialahendustest kuni päikeseelektrijaamade rajamiseni).

Nutikate energialahenduste meedet pidasid vajadusele vastavaks 70% vastajatest (Joonis 22). Selle osas esitasid vastajad enim kommentaare. Oli arvamusi, et vajadus meetme järele on ilmselge, aga ka neid, kes arvasid, et teema on muutunud aktuaalseks alles nüüd kõrgete energiahindade valguses ja VIKO on taotlusmeetmega olnud ajast ees. Pakuti ka välja, et nutikate energialahenduste kasutamine võiks olla eesmärk iga meetme juures, mitte (ainult) eraldiseisev meede.

4.3.4 M4. Piirkonna kompetentside tõstmine

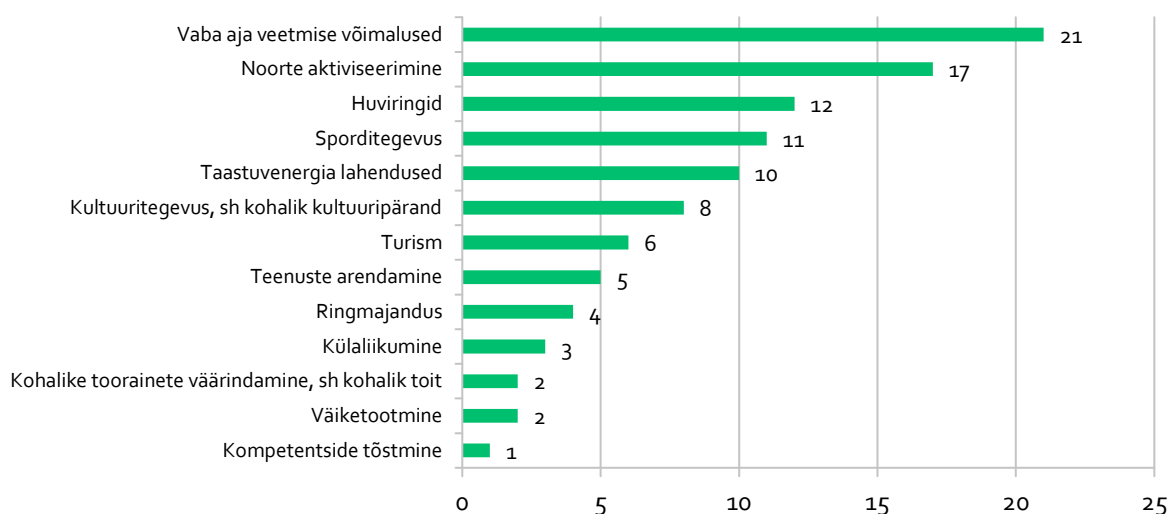
Piirkonna kompetentside tõstmise meetmest on toetatud 17 projekti, neist kuus VIKO enda projektid, mis on ka suurima eelarvega (ca 30 000€). VIKO projektid toetasid turismi valdkonna arendamist ja turundamist, ettevõtjate võrgustamist, külade arendamist ning LEADER võrgustiku enda tugevdamist (vt ka ptk 2.3) Lisaks VIKO-le on meetmest toetust saanud erinevad MTÜd Viru Toidu võrgustiku arendamiseks ja tugevdamiseks, virtuaalse muuseumi loomiseks, matkajuhtide ja veematka treenerite koolitamiseks, keskkonnateemalise festivali korraldamiseks ning ettevõtlikkuse tõstmiseks.

Liikmete seas läbiviidud küsitluse põhjal peavad 68% vastanutest, et meede on vastanud nende vajadustele (Joonis 22). Seega on see üks madalaima hinnangu saanud meede selle vajadustele vastavuse osas (sellest madalama hinnangu sai ainult COVID meede).

4.3.5 M5. Noorte aktiviseerimine ja kaasamine

Noorte aktiviseerimise meetmest on toetatud 11 projekti, neist üks VIKO enda projekt. Selle meetme projektid on väiksemate eelarvetega jäädes üldjuhul alla 10 000-15 000€. Lisaks VIKO-le on taotlejateks olnud valdavalt KOVid, noortekeskused (sh noorteküla) või erinevad huvitegevuse valdkonna MTÜd (matkaklubi, loovuskeskus, noorte huvitegevuse selts). Liikmete seas läbiviidud küsitluse põhjal peavad 70% vastanutest, et meede on vastanud nende vajadustele (Joonis 22).

Kui noorte endi käest küsida, milliste valdkondade jaoks võiks VIKO toetusraha kasutada, tuuakse enim esile vaba aja võimalusi, noorte aktiviseerimisele suunatud tegevusi ning huvi- ja spordiringe (Joonis 24).

Joonis 24. Noorte ettepanekud VIKO toetusraha kasutamisele (küsitlus, n=34)

4.4 Taotluste ülevaade

Eelmise perioodi taotluste üldisest kvaliteedist ülevaate saamiseks ning nende uuenduslikkuse, jätkusuutlikkuse ning koostöö ja sihtrühmade kaasatuse hindamiseks koostati valim (50 projekti) kõigist perioodil 2016- 2021 heakskiidetud projektitaotlusest (153). Hinnatavad märksõnad ei kattu üheselt VIKO hindamismetoodikaga, kuid peegeldavad LEADER üldisi eesmärgi ning võimaldavad teha paremaid üldistusi ja järeldusi (sh võrdlust teise tegevusrühmadega) kui VIKO hindamismetoodika.

Taotluste üldine kvaliteet, sh sihiseade (mis eesmärgi ja mõju soovetakse taotleda, kuidas see vastab tegevusgrupi strateegiale ja meetme eesmärkidele).

Taotluste uuenduslikkus, kas taotluses on uuenduslikke ideid/lahendusi/lähenemisi piirkonna arendamisel ja probleemide lahendamisel (nt rakendatakse uusi/uuenduslikke meetodeid või lahendusi).

Koostöö ja kaasatus, laiema huvigrupi, elanike grupi või mitme sektori esindajate kaasamine projekti ettevalmistamisse ja elluviimisesse.

Valimisse kuulunud projektidele anti hinnangud nendes kategooriates punktides 1 (nõrk)–4 (tugev). Kõige madalam üldine hinnang projekti taotlustele oli uuenduslikkuse aspektis. Üldjuhul uuenduslikkust sellises kontekstis nagu LEADER rahastamisskeemi alusloogikaks olev kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemine seda soosib ja väärtustab⁴⁰, on VIKO projektitaotlustes vähe. Levinumaks uuenduslikkuse käsitleks oli mingi lähenemise, tehnilise seadme, tootmisviisi vms rakendamine, mida piirkonnas seni ei rakendata. Kõige kõrgema hinnangu – sai koostöö ja kaasatus, mille hinnangut mõjutas asjaolu, et seda hinnati ainult 4. ning 5. meetme projektide puhul, mis ongi suunatud koostööle. Hinnang projektide üldisele kvaliteedile sai keskmiseks jäi nende vahele – nende peamiseks nõrkuseks oli taotleja enda lahendust vajava probleemi mitte mõtestamine tegevusgrupi strateegia ja selle eesmärkidega seostatuna, pigem otsiti lahendusi oma probleemidele ilma seda laiemasse piirkondlikku konteksti suhestamata.

Kõige tüüpilisemad tegevused, mida erinevate meetmete raames on toetatud, on hoone või objekti ehitamine, renoveerimine, korrastamine või remont; inventari, varustuse või seadmete ost, piirkonna või teenuse turundamine (1. ja 2. meede) ning üritused ja koolitused, sh eri võrgustike toetamine (valdavalt 4 ja 5. meede).

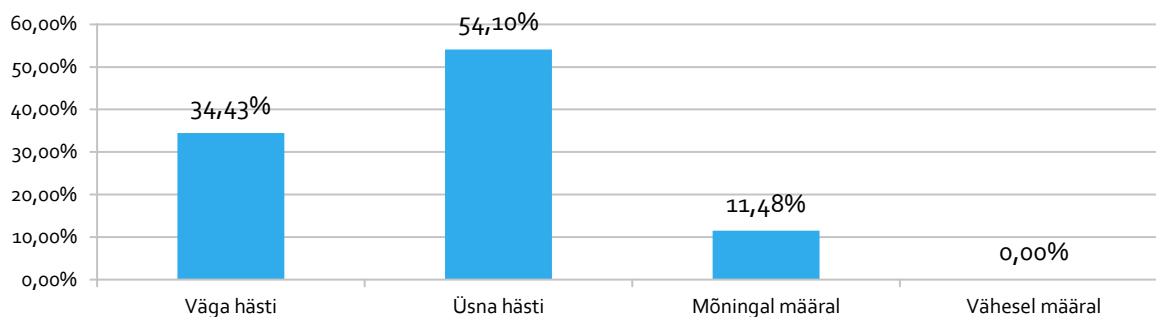
4.5 Rahulolu VIKO tegevuse ja toetusmeetmete korraldusega

4.5.1 Rahulolu organisatsiooni tegevusega

Rahulolu organisatsiooni tegevusega hõlmab erinevaid aspekte, nii rahulolu organisatsiooni juhtimisega, sh avatust ja läbipaistvust, kommunikatsiooni ja info liikumist organisatsioonis, kui rahulolu organisatsioon tegevusega, sh mil määral on see vastab ootustele ja vajadustele.

VIKO liikmed hindavad oma teadlikkust organisatsiooni tegevustest valdavalt üsna heaks (54%), samas on ka märkimisväärselt palju neid, kes väga hästi tegemistega kursis on (34%) ning pea viiendik on organisatsiooni tegemistega ainult mõningal või vähesel määral kursis (Joonis 25).

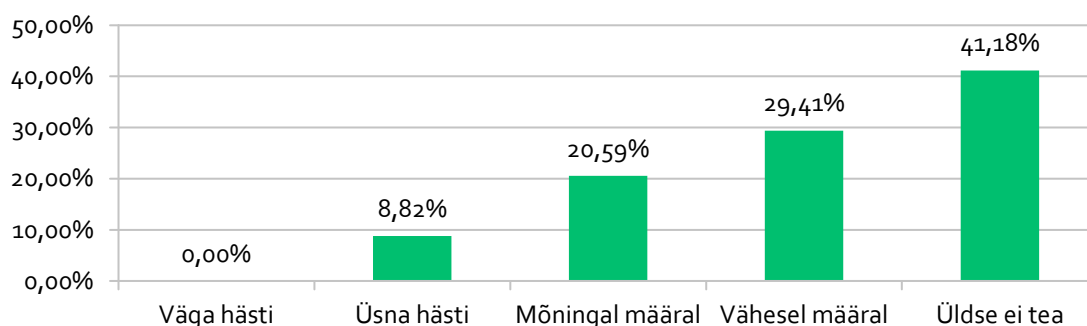
⁴⁰Innovatsiooni ja muutuste toetamisena, kus ehitatakse üles kohalike kogukondade suutlikkus ja ressursid algatuste tegemiseks, mis on innovatsiooni ja edasise arengu eeltingimuseks (nt seemne ja katseprojektid) ning ühendatakse kasutajate kogemus eri tüüpi teenusepakujate rohkem spetsialiseerunud teadmistega piirkonnas sobivaimate lahenduste leidmiseks.

Joonis 25. Teadlikkus, millega VIKO tegeleb (n=61)

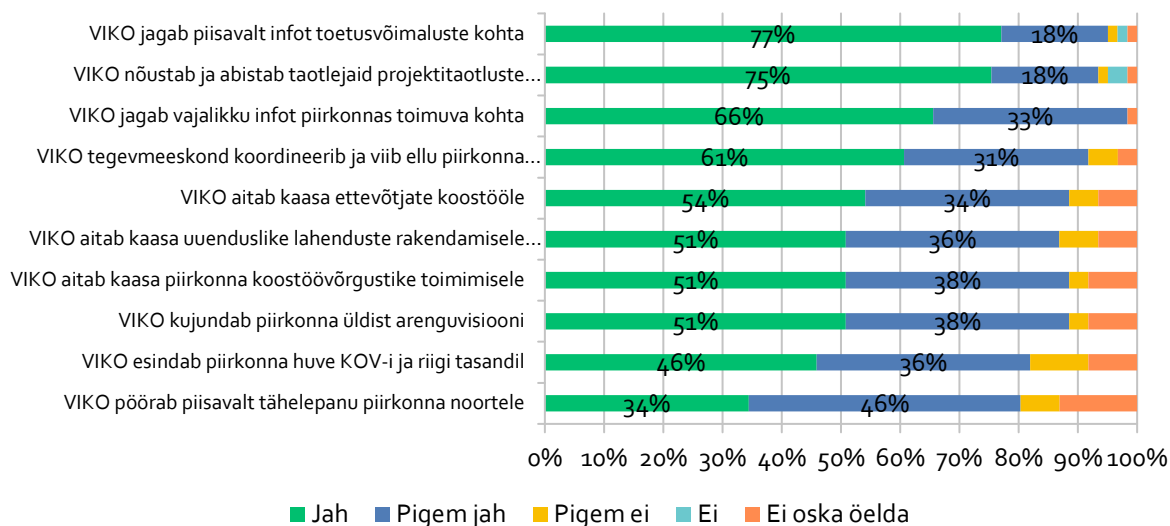
Samas, noorte teadlikkus erineb märkimisväärselt, kõigest alla 10% teavad üsna hästi, millega VIKO tegeleb, ning üle 40% ei tea midagi VIKO tegevuses (Joonis 26).

VIKO liikmed saavad peamiselt organisatsiooni tegemiste kohta infot kodulehelt (40%), sotsiaalmeedia (Facebook) kaudu (36%) või büroo käest (19%) kas otsesuhtluses või või listi kirjade kaudu.

Joonis 26. Noorte teadlikkus, millega VIKO tegeleb (n=34)

Küsitlusele vastajate rahulolu VIKO-i tegevusega on väga kõrge – kõigi hinnatavate tegevuste osas on üle 80% vastanutest kas rahul või pigem rahul. Üldiselt ollakse paremini kursis VIKO-i tegevusega toetuste eraldamisel (info jagamine, taotlejate abistamine) ning pigem mitte hästi muude tegevustega, sh näiteks erinevate koostööprojektide elluviimisega piirkonna koostöövõrgustike toimimise toetamiseks või piirkonna noortega tegeleb (Joonis 27).

Joonis 27. Üldine rahulolu VIKO tegevusega (küsitlus, n=60)

Projektide taotlemise protsessi hinnatakse suhteliselt kõrgelt. Üle poolte vastanutest hindab taotlusprotsessi arusaadavaks ja kogu vajalik infot kättesaadavaks (hinnangu 8 ja enam punkti 10-punkti skaalal andis 54% vastanutest). Mõnevõrra isegi kõrgemalt hinnatakse **taotluste hindamise protsessi**– 64% vastanutest andis kõrge hinnangu (8-10 punkti). Olid üksikud vastajad, kes leidsid, et arenguruumi on ning hindamiskomisjon alati ei mõista vajalikul määral projekti sisu või hindamiskriteeriumid võiks olla selgemad ja mitte hindaja hinnangust lähtuvad.

Veerand küsitlusele vastanud peavad vajalikuks, et **VIKO laiendaks oma tegevust**, enim peetakse vajalikuks noorte, ettevõtluse ja kogukondade arendamisega tegevusi, näiteks noortega tegelemist, eraldi taotlusvooru noorte aktiviseerimiseks, kust noored ise saaks toetust taotleda, et noori rohkem oma piirkonnaga siduda, noorte ja ettevõtjate vahelist koostööd. Kogukondade arendamiseks esitati ettepanek toetada külaseltse, kes omakorda kogukondi toetavad, sh näiteks üritusi korraldada, mis kogukonda ja inimesi ühendaks. Lisaks mainitakse vaba aja veetmise võimalusi (jalgratta laenutust ja ühtlasi jalgratta remonti osutavat teenust), avalikke teenuseid kauplus-bussist kuni tsentraalse kanalsatsiooni, erakoolide asutamisest lairiba viimiseni ettevõtjani ning Toetada on säästva ellusuhtumise toetamist ja tarbimise piiramist.

Samas enamus ei näe vajadust, et VIKO tegevuses ja juhtimises peaks midagi teistmoodi või paremini korraldama, enamus kommentaaridest väljendavad hinnanguid, et VIKO juhtimine väga hästi korraldatud. Üksiku ettepanekud, mis tehti puudutasid organisatsiooni suuremat avatust, konkreetsemaid eesmärke ja nende saavutamise mõõdikute kasutamist, projektide koostamise nõustamine ja selleks töötajate juurde võtmist ning noorte suuremat kaasamist - koolides LEADER-tegevusi tutvustada, korraldada noorte töötubasid, et saada teada nende mõtteid ja ideid, kaasata ka venekeelset elanikkonda.

Märkimisväärselt palju on ka liikmeid, kes **sooviksid olla enam kaasatud VIKO tegevustesse** (79%), kuid arusaadavalt on ka neid, kes on rahul sellega, et saavad ajakohase info VIKO uudistest ja arengutest ning ei soovigi (jõuagi) enam kaasatud olla. Ettepanekud, kuidas liikmeid paremini **VIKO tegevustesse kaasata** jagunesid laialt kaheks, esiteks

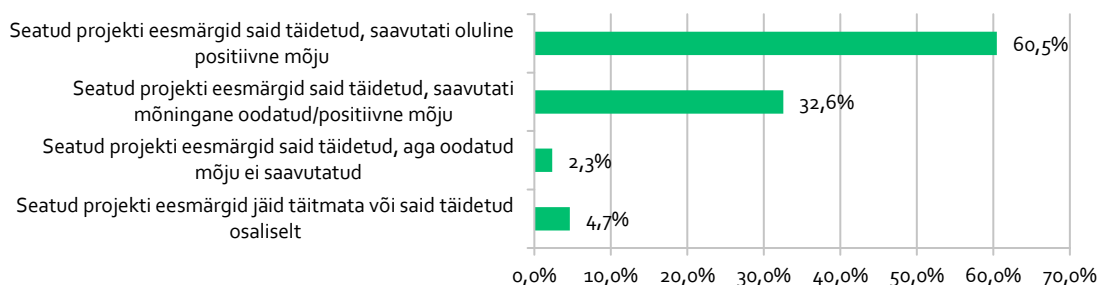
suurema avatuse ja süsteemsema kommunikatsiooniga seotu - rohkem avaliku infot VIKO tegevusest, ka mitteliikmetele, sh, kuidas valitakse hindajad ja kuidas hinnatakse projekte, positiivsete lugude kaudu, koolinoortele suunatud selgitustegevuse. Teiseks tehti ettepanekuid erinevate ühisürituste kohta, nt ühisprojektid, väljasõidud ja õppereisid, õppekoolitused ja ettevõtlushommikud ning muud ühisüritused ja koosviibimised. Tehti ka ettepanek, rakendada VIKO kõigis organites (juhatas, hindamiskomisjon jne) sarnaselt Soomega iga aastast rotatsiooni, kus 1/3 liikmetest iga-aastaselt vahetub.

Küsitlusele vastanute hinnangul **võiks VIKO teha enam koostööd** omaavalitsustega, teiste tegevusrühmadega ja teiste samas piirkonnas tegelevate arendusorganisatsioonidega ning projektispetsialistidega, et projektid oleksid veel paremad ja põhjalikumad; kohalike ettevõtjatega ning noortega (näiteks koolide õpilasesindustega, ka hindamisprotsessis võiks olla õpilasesinduste esindaja olla kaasatud).

4.5.2 Rahulolu toetusmeetmete ja taotlusvoorude korraldusega

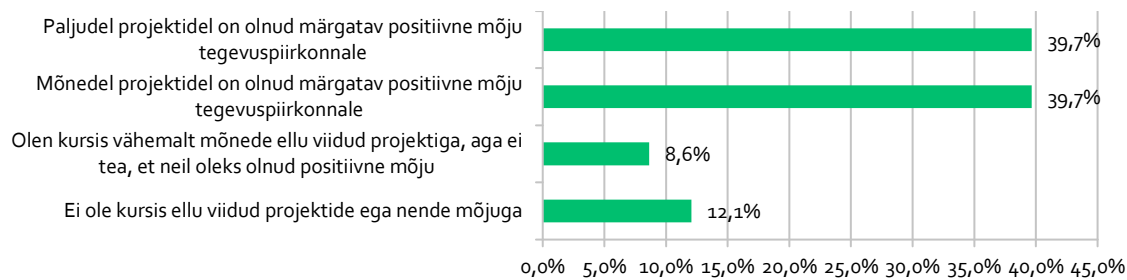
VIKO liikmete rahulolu meetmete korraldusega on küsitluse põhjal suhteliselt kõrge. Selgelt kõrgemini hinnatakse ettevõtluse arendamise meedet.

Suhteliselt kõrgelt hinnatakse ka ellu viidud projektide eesmärkide saavutamist. Üle 93% küsitlusele vastanutest hindasid, et nende ellu viidud projektile seatud eesmärgid said täidetud ning saavutati oluline või mõningane positiivne mõju. Enamus vastanutest, kelle hinnangul jäid eesmärgid täitmata või mõju saavutamata, põhjendas seda, et projekt ei ole veel täies mahus ellu viidud. Suurel määral põhjendati projekti elluviimise viibimist COVID-kriisiga (Joonis 28).

Joonis 28. Hinnang taotlejate oma projektide eesmärkide täitumisele (küsitlus, n=43)

Veidi madalamalt hinnati teiste ellu viidud projektide positiivset mõju saavutamist. Veidi alla 80% vastanutest hindab, et paljudel või mõnedel projektidel on olnud positiivne mõju tegevuspiirkonnale (Joonis 29).

Joonis 29. Hinnang teiste piirkonna projektide eesmärkide täitumisele (küsitlus, n=58)

VIKO liikmetelt ja toetuste taotlejatelt, küsiti millele nad sooviksid toetust taotleda, kuid selleks ei ole olnud sobivat meedet või see ei olnud abikõlblik. Alljärgnevalt on toodud mõned näited, mis illustreerivad taotlejate erinevaid ootusi ning võivad aidata tõhusamat kommunikatsiooni kavandada:

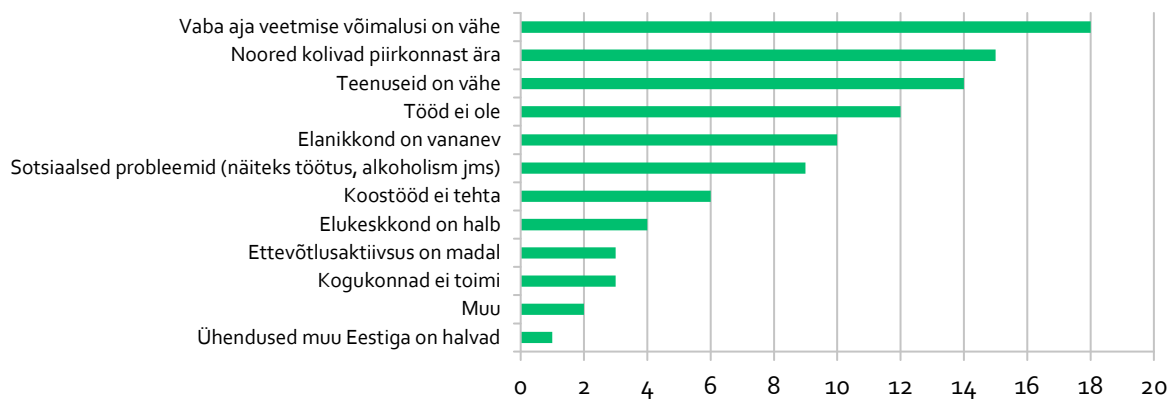
- Pehme meede, kus saaks üldiseid kohustuslike koolitusi teha kõigile kohalikele ettevõtjatele (tööohutus, riskianalüüs, esmaabi jne)
- Koolitused mis toimuvad läbi interneti välismaal
- Välispartnerite leidmine ja koostöö käivitamine
- Turismiobjekti loomine väljapoole oma valda
- Põllumajandusseadmete soetamine
- Infrastruktuur, liitumised elektriga, veetrasside ehitus
- Taaskasutust ja uuskasutust edendavad ettevõtmised. Kasutatud esemete parandustöökojad ja töötoad, mis pole äriprojektina elujõuline tegevus vaid on säästvat ellusuhtumist arendav ja loodust säästva eluviisi väärtustamine. Senised meetmed on suunatud kasumi teenimisele ja vajavad äriplaani
- Peale neid kobarkriise takistab taotlemist, et algul peab 100% raha välja käima. Näiteks meie ettevõtte pole omanud seda raha ja nii on kahel korral jäänud energiameetmest taotlemata.
- Võiks olla nii, nagu KOP-il. Toetatava osa raha kantakse kohe üle, ettevõtja paneb omaosaluse juurde ja kui asi tehtud, siis esitab aruandluse.
- Suurte tootmishoonete komplektne renoveerimine ja seadmete soetamine, vähemalt 10 uue töökoha loomine
- Hoone soojustamine pole lubatud, samas sealt algab soojapidavus.

5 Arenguvajadused ja -potentsiaal

MTÜ Virumaa Koostöökogu liikmete ja toetuse taotlejate hulgas läbi viidud küsitlusest selgus, et peamised tegevuspiirkonna väljakutsed on seotud vananeva elanikkonnaga, noorte lahkumise ja vähese vaba aja veetmise võimalustega (Joonis 30). Harva on mainitud probleeme, nagu näiteks halb elukeskkond, vähe teenuseid, halvad ühendused või mitte toimivad kogukonnad. Viimast kinnitavad ka fookusgrupi intervjuude tulemused – head elukeskkonda ja kogukondi on välja toodud hoopis tugevustena.

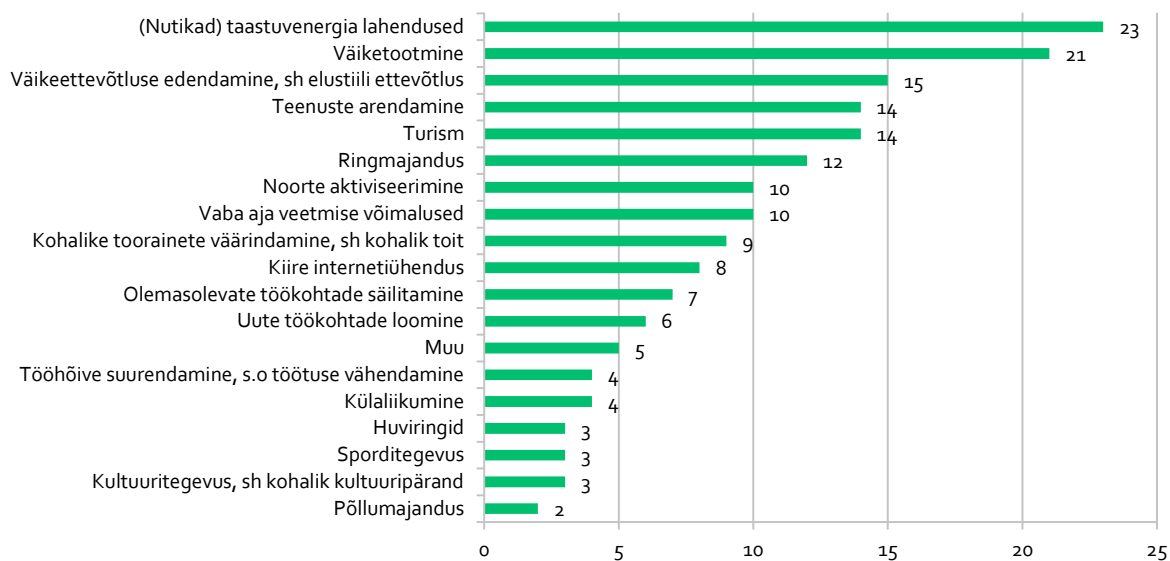
Joonis 30. Peamised piirkonna probleemid (küsitlus, n=63)

Joonis 31. Peamised piirkonna probleemid noorte hinnangul (küsitlus, n=34)

Noorte hinnangul piirkonna peamistele probleemidele lähtuvad nende huvidest, kuid on siiski küllalt sarnased VIKO liikmeskonna hinnangutele – mõlemad vastajarühmad tõid esikolmikus välja noorte piirkonnast lahkumise ning vaba aja veetmise võimaluste nappuse. Noorte hinnangul järgnesid neile vähesed teenused ja töövõimalused, liikmete hinnangul vananev elanikkond ning madal ettevõtlusaktiivsus kui piirkonna ühed peamistest arengupiduritest.

Liikmeskonna ja toetuse saajate küsitlusest ilmnasid teemad, mille toetamist järgmisel perioodil enim oodatakse (Joonis 32).

Joonis 32. Peamised toetust vajavad valdkonnad (küsitlus, n=56)

Lisaks toodi küsitluses välja, et tarvis on edendada koostööd omavalitsuste ja teiste piirkonna arendusorganisatsioonidega, tagasihoidlikku koostööd omavalitsustega näitab ka nende teistest tegevusrühmadest oluliselt madalam aktiivsus projektide taotlemises.

Virumaa Koostöökogu tegevuspiirkonna elanikkonna arv on järjepidevalt kahanenud paari protsendi võrra aastas. Koostatud prognoos näitab selle tendentsi jätkumist. Pole põhjust eeldada, et LEADER-meetme raames jagatavad toetused seda muuta suudaksid. Eelmiste perioodide analüüs näitab, et seda pole toimunud. Küll aga saab LEADER olulisel määral panustada piirkonnas levinud ettevõtluse kui elustiili jätkusuutlikkuse tagamisse, toetades vajalike investeeringute tegemist, tootearendust, uuenduslikke lahendusi ja turundust. Viimane on oluline piirkonda külastavate inimeste arvu suurendamiseks ja tegutsevate ettevõtete tuntuse (leitavuse) kasvatamiseks.

Samuti on LEADER-il oluline roll elukeskkonna arendamisel ja kogukondade aktiveerimisel. Viimase puhul on eriti välja toodud nooremaealise elanikkonna teema – ühistegevused, vaba aja veetmise võimalused jms, loomaks neile piirkonnast positiivset kuvandit, mis motiveeriks neid õpingute lõpetamise järgselt kogukohta naasma.

Noored ise ootavad VIKO toetusvahendite suunamist enam noorte vaba aja veetmise võimalustesse (sh huviringid ja sportimisvõimalused) ning noorte aktiveerimisse. Lisaks neile tuuakse ettepanekutes välja noorte ettevõtlikkuse toetamine, harivad loengud ning keeleõpe noortele, noortekeskuse sotsiaalsete/ ühiskondlike probleemidega tegelemiseks, laagrite korraldamist, õpilasvahetuse ning erinevate noortele suunatud ürituste korraldamist.